

บทกวีเรื่องการอุทิศผ้ากับศตาดเร่งงานในเขต

โดย

อภัย

พินิจ

บทความ
เรื่อง

การอุดมศึกษากับตลาดแรงงานในอนาคต

โดย

ดร.อภิชัย พันธุเสน

เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การศึกษากับการมีงานทำ

จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ร่วมกับ สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ณ โรงแรมนครินทร์ จังหวัดนครปฐม

ระหว่างวันที่ 7-9 ธันวาคม 2527

การอุดมศึกษากับตลาดแรงงานในอนาคต

โดย ดร.อภิชัย พันธุเสน

คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ก่อนที่จะเข้าสู่ประเด็นปัญหาที่เป็นหัวข้อในการอภิปราย ผู้เขียนใคร่ขอทำความเข้าใจเบื้องต้นในเรื่องเหล่านี้ก่อน คือ เชื้อมูงทางการศึกษา การศึกษาและการมีงานทำ ตลอดจนโครงสร้างของระบบการจูงใจ incentive structure ของการศึกษา แล้วจึงจะได้อภิปรายประเด็นหัวข้อของการอภิปรายทั้งหมด เพราะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน ถ้าหากมิได้เริ่มจากจุดดังกล่าว อาจจะทำให้ไม่สามารถเข้าใจข้อสรุป ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากกระบวนการที่ค้นดังกล่าวได้

เชื้อมูงของการศึกษา

การศึกษาในความหมายที่เป็นนามธรรมทั้งหมดที่ยังมิได้แยกแยะรูปแบบระบบ และระดับการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการเสนอปรัชญาเช่นใด น่าที่จะมีเชื้อมูงที่จะรับใช้เป้าหมาย 3 ประการ กล่าวคือ

(1) ช่วยพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ของปัจเจกชนให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ลักษณะของการศึกษาดังกล่าวคือก่อให้เกิดความเบิกบานในทางปัญญา ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข การศึกษาประเภทนี้จะประกอบด้วย พุทธศึกษา จริยศึกษา สุขศึกษา พลศึกษา และอุดมศึกษา ในแง่ของความเข้าใจความหมายของชีวิต

(2) ช่วยพัฒนาทักษะ ในปัจเจกชนให้มีความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ในสาขาใดสาขาหนึ่ง หน้าที่นี้แต่เดิมอาจจะไม่มีความจำเป็นมากนัก แต่เนื่องจากเมื่อสังคม มีการแบ่งงานที่มีลักษณะสลับซับซ้อนมากขึ้น ความมีทักษะในการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงชีวิตตนเองจึงยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น

(3) เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการกระตุ้นให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหรือการปฏิวัติวัฒนธรรม หน้าที่นี้เกิดความจำเป็นขึ้นมาเนื่องจากสังคมนั้นจำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวตลอดเวลา เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกายภาพของโลกและสังคมมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงในทางค่านิยมและพฤติกรรม และวิทยาการ การศึกษาในรูปหนึ่งนั้นก็เป็นการส่งต่อวัฒนธรรมในอดีตมาสู่ปัจจุบัน และจากปัจจุบันไปสู่อนาคต เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้น วัฒนธรรมบางชนิดที่ดำรงอยู่อาจจะไม่เหมาะสมหรือกลับเป็นเครื่องบีบคั้นผู้คนเป็นจำนวนมากในสังคม วัฒนธรรมดังกล่าวจำเป็นจะต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือมีการปฏิวัติวัฒนธรรม การศึกษาที่ดีจึงจำเป็นต้องทำหน้าที่ดังกล่าวก่อนที่จะเกิดความขัดแย้งทางกายภาพอย่างรุนแรงในสังคมถึงขั้นประทัดประหารเสียชีวิตเลือดเนื้อ

จากเข้มนึงทั้งสามประการของการศึกษาค้นคว้าจะเห็นว่าการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีงานทำหรือตลาดแรงงาน ในความหมายของนักเศรษฐศาสตร์นั้นก็เพียงแค่ว่าข้อที่ 2 ของการศึกษา ซึ่งถึงแม้ว่าการศึกษาค้นคว้าจะครอบคลุมระยะเวลาในการทำหน้าที่ข้อที่ 2 ก็นับได้ว่ามีความล้มเหลวที่สำคัญมากนัก เพราะหน้าที่ที่สำคัญกว่าของการศึกษาค้นคว้าอยู่ในข้อที่ 1 และข้อที่ 3 ด้วยเหตุนี้จึงมีปัญหาในด้านการวัดผลของความเป็นอยู่และผลระหว่างนักเศรษฐศาสตร์และนักการศึกษา อย่างไรก็ตามในระยะหลัง ๆ นี้ มีผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับสูงว่างงานมากขึ้น ทำให้ข้อเสนอของนักเศรษฐศาสตร์ได้รับการพิจารณามากขึ้น แต่ก็มิได้หมายความว่า ถ้าหากการศึกษาสามารถรับใช้วัตถุประสงค์ในข้อที่ 2 ได้เป็นอย่างดีจะไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการว่างงานเกิดขึ้น

การศึกษากับการมีงานทำ : ความล้าหลังกับความไม่จริง

ถ้าหากจะวัดการศึกษาเพื่อเพิ่มทักษะและเพิ่มอย่างได้จริงในผู้ที่ได้รับการศึกษามีทักษะเพิ่มขึ้นได้จริงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ไม่สามารถเป็นหลักฐานได้ว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาจะมีงานทำเมื่อสำเร็จการศึกษาหรือไม่ หรือเมื่อใดจะทำให้เขาใจได้ชัดเจนต้องเปรียบเทียบการจัดการศึกษาเหมือนโรงงานผลิตหุ่นยนต์เพื่อไปใช้ทำหน้าที่ต่อไป คือกล่าวได้ว่าเมื่อออกจากโรงงานผลิตก็สามารถไปเข้าอยู่ในกระบวนการผลิตได้เลย คำถามก็มีอยู่ว่า หุ่นยนต์ผลิตขึ้นมาด้วยวิธีการดังกล่าวนี้จะมีการว่างงานหรือไม่ ถ้าตอบแบบนอนก้นก็ตอบไม่ได้ทั้งนี้เพราะอุปสงค์ของหุ่นยนต์เปลี่ยนไปไม่เสถียร พลังงานที่ผลิตหุ่นยนต์ไม่สามารถคาดการณ์ได้ ทั้งนี้เพราะอุปสงค์ของหุ่นยนต์เปลี่ยนไปไม่เสถียร พลังงานที่ผลิตหุ่นยนต์ไม่สามารถคาดการณ์เปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ในตลาดแรงงานนั้นเอง นอกจากนั้นในกระบวนการผลิตยังมีระยะเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้ผลิตย่อมจะต้องประมาณอุปสงค์ทั้งด้านปริมาณและชนิด โดยอาศัยข้อมูลของอุปสงค์ในเวลานั้นหรือก่อนหน้านั้น แต่เมื่ออุปสงค์แล้วอุปสงค์ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงไป อุปทานก็อาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่าอุปสงค์ได้ ในขณะที่อุปทานน้อยกว่าอุปสงค์ก็ไม่ได้ทำให้เกิดปัญหาอะไรมีแต่ทำให้ราคาหุ่นสูงขึ้นไปกว่าต้นทุนการผลิต แต่ถ้าวางอุปทานมากกว่าอุปสงค์หุ่นก็ย่อมว่างงานได้เช่นกัน นักเศรษฐศาสตร์ได้ติดตามศึกษาพฤติกรรมเช่นนี้ ในกระบวนการผลิตที่กินเวลานาน โดยเฉพาะการผลิตสินค้าทางการเกษตร และได้เสนอแนะวิธีที่รู้จักกันในชื่อว่า ทฤษฎีแบบผสมผสาน คือสภาพที่ไม่มีสมดุล กล่าวคืออุปทานต้องคอยวิ่งไล่ตามอุปสงค์อยู่ตลอดเวลา ในเรื่องของการศึกษาความสำคัญยิ่งมากขึ้นไปอีก เพราะเหตุว่า การศึกษาเป็นกระบวนการในการผลิตที่ใช้เวลายาวนาน ถึง 3-4 ปี สำหรับการศึกษาในแต่ละระดับ ดังนั้นปัญหารองว่างเกี่ยวกับเวลาของอุปทานที่จะต้องไล่ตามอุปสงค์จึงมีมากขึ้น

นอกจากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว การศึกษายังมีปัญหาคือเสียก่อนสลับซับซ้อนมากกว่าการผลิตหุ่นยนต์มาก ชบวนการผลิตผู้สำเร็จการศึกษาและกระบวนการในการผลิตหุ่น อาจจะแยกเป็นกระบวนการย่อยที่พอจะเปรียบเทียบกันได้ดังนี้ การศึกษาที่อาจจะต้องเริ่มจากเป้าหมายหรือเข้มนึง แล้วก็ต้องแตกออกมาเป็นหลักสูตรหรือองค์ความรู้ในการสอน แล้วก็มาถึงการเลือกหาฝึกอบรมและกำหนดให้ผู้สอน จากนั้นก็เป็นการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวจากหลักสูตรโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้เพิ่มทักษะ ไปสู่ผู้ที่มีความรู้เพื่อเพิ่มทักษะในกระบวนการผลิตหุ่นนั้นก็เริ่มด้วยเข้มนึงหรือเป้าหมาย

ขั้นตอนมากคือการออกแบบตัวหุ่น ขั้นตอนต่อไปก็เป็นการจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์มาประกอบเป็น
ตัวหุ่น ขั้นตอนสุดท้ายก็คือการใส่วัตถุดิบที่จะประกอบออกมาเป็นตัวหุ่นในขั้นตอนการผลิต ซึ่งจะได้ผล
ผลิตเป็นตัวหุ่นในที่สุด

ขั้นตอนการทั้งสองขบวนการนี้จึงมีความคล้ายกันทั้งสองขบวนการแต่ขอแตกต่างที่สำคัญ
ก็คือ การควบคุมคุณภาพของขบวนการผลิตหุ่นนั้นสามารถทำได้รัดกุมมากกว่าการศึกษา ทั้งนี้เพราะ
สามารถกำหนดเป้าหมายและลักษณะการโรงงานของหุ่นได้อย่างแน่นอน สามารถออกแบบให้สอดคล้องกับ
เป้าหมายได้โดยง่าย การจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ในการผลิตก็สามารถทำได้ให้สอดคล้องกับแบบของ
หุ่นที่ออกแบบไว้ วัตถุดิบที่ใส่เข้าไปจะต้องได้รับการควบคุมคุณภาพคือมีลักษณะเหมือนกันทุกอย่างหรือ
อาจจะยอมให้มีความแตกต่างได้ในเปอร์เซ็นต์ที่ต่ำ เมื่อหุ่นที่ผลิตออกมาไม่สามารถโรงงานใดตรง
ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ก็สามารถที่จะแก้ไขแผนการผลิตได้ง่ายทุกขั้นตอนจนกว่าจะได้หุ่นออกมา
ตามวัตถุประสงค์

แต่ในเรื่องการศึกษานี้มีปัญหาเรื่องนามธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก ถึงแม้
จะมีลักษณะเฉพาะเจาะจงมาก เช่น การผลิตแพथก็ตาม ก็จะมีปัญหาลักษณะที่ควรจะเป็น
อย่างไร บุคลากรและเครื่องมือประกอบการสอนจะมีอะไรบ้าง และเมื่อตกลงกันแล้ว ก็
จะคัดเลือกนิสิต นักศึกษาเข้ามา ก็จะมีปัญหบ้างในเรื่องของคุณภาพของปัจจัยที่ใส่เข้าไป ปัญหา
การถ่ายทอดในขบวนการเรียนรู้ทั้งหมด แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ มาตรฐานที่วัดในขั้นสุดท้ายนั้นจะต้อง
ยืดหยุ่นพอสมควร เพราะไม่สามารถจะส่งนักศึกษาไปเริ่มต้นในขบวนการผลิตได้หากคุณภาพ
ไม่ไ้มาตรฐาน วิธีแก้ก็ต้องยอมให้มีความแตกต่างของคุณภาพกว้างมากขึ้น อย่างไรก็ตาม
ปัญหาการผลิตแพथกับการผลิตหุ่นนั้นจะไม่มีความต่างกัน ในแง่การควบคุมคุณภาพที่จะให้ได้
ผลผลิตตรงตามเป้าหมาย แต่หากมาพูดถึงขบวนการผลิตเศรษฐกิจ ก็จะเริ่มเกิดปัญหาเกิดขึ้น
กล่าวคือ เราจะผลิตเศรษฐกิจออกไปเพื่อทำอะไร เป้าหมายจะต้องระบุออกไปกว้างขึ้น หลักสูตร
ที่กำหนดจะสามารถรับใช้เป้าหมายหรือไม่เริ่มจะเป็นปัญหา การกำหนดหลักสูตรและตัวผู้สอนก็มีปัญหา
ว่าตัวผู้สอนจะเข้าใจเป้าหมายของหลักสูตร และจะปฏิบัติได้ดีเพียงใด เมื่อเป็นเช่นนี้การควบคุม
คุณภาพผลผลิตที่จะรับใช้เป้าหมายจึงยิ่งยากมากขึ้น ถ้าหากจะเลยไปพูดถึง นักรัฐศาสตร์ และ
นักสังคมวิทยา จะเห็นได้ว่าปัญหาก็จะยิ่งยุ่งยากสลับซับซ้อนไปอีก และจะมีปัญหามากมายเริ่ม
ตั้งแต่เข็มมุ่งหรือเป้าหมาย มาจนถึงคุณภาพในขั้นสุดท้ายของผู้สำเร็จการศึกษาคือตอบสนองเข็มมุ่ง
หรือเป้าหมายมากน้อยเพียงใด หลักโดยทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องนี้ซึ่งเป็นจริงทุกขบวนการ ก็คือ ยิ่ง
เป้าหมายมีลักษณะนามธรรมมากเท่าไร การควบคุมคุณภาพเพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมายก็ยิ่งมีความ
ยากลำบากยิ่งขึ้น

โดยสรุปแล้วจึงเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าจะมุ่งให้การศึกษา ทำหน้าที่แค่ประการเดียว คือ
การเพิ่มทักษะ ก็ยังมีปัญหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุปสงค์และอุปทาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษา
มีช่วงระยะเวลาการผลิตที่ยาวนาน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการควบคุมคุณภาพซึ่งเป็นปัญหาที่มี
ความสำคัญมากในขบวนการผลิตทางการศึกษา

สาเหตุของการไม่มีปัญหาการว่างงานของผู้ที่มีการศึกษาในอดีต

การศึกษาที่มีลักษณะเป็นการฝึกทักษะและสามารถควบคุมคุณภาพได้ดีพอสมควร เช่น การแพทย์ นักบัญชี วิศวกร สถาปนิก นักกฎหมาย การว่างงานหรือไม่วางงานนั้น เป็นเรื่องอุปทานกับอุปสงค์เป็นตัวกำหนดเสียส่วนใหญ่ ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ในลักษณะที่กว้าง ตลอดจนศิลปศาสตร์และวิจิตรศิลป์บางแขนง การศึกษาถึงแม้ว่าจะมีการเน้นการฝึกทักษะเป็นสำคัญ แต่ขณะเดียวกันก็มีส่วนประกอบของ ความรู้รอบเพื่อเพิ่มพูนสติปัญญาของผู้ที่ได้รับการศึกษา ในลักษณะที่เสริมเต็มมั่งอย่างอื่นของการศึกษามากกว่าการเพิ่มทักษะ เพื่อการประกอบอาชีพโดยตรงแต่เพียงอย่างเดียว และถ้าหากจะเป็นการเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพก็จะเป็นลักษณะของการเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้เป็นชนชั้นนำในสังคม

แต่เดิมการว่างงานมีปัญหามากของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพราะการศึกษามัธยมที่เริ่มนำเข้ามาสู่ประเทศไทย หลังจากปี พ.ศ. 2393 เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ. 2477 นั้น เป็นการศึกษาสำหรับชนชั้นนำ ซึ่งจำกัดอยู่เฉพาะในหมูชนชั้นสูง ชุนนาง และคหบดีเป็นส่วนใหญ่ ในรูปแบบของการทำประเทศให้ทันสมัย โดยสร้างความเจริญจากศูนย์กลางและส่งตัวแทนเข้าไปควบคุมชนบทนั้น ชนชั้นนำที่มีการศึกษาในระดับสูงเหล่านี้ ย่อมถูกผลิตออกไปเพื่อรับใช้ระบบราชการเป็นส่วนใหญ่ เมื่ออัตราการรุดของศูนย์กลางหรือเมืองเข้าไปสู่ชนบทมีอัตราที่เร็วกว่าอัตราเพิ่มของผู้ที่สำเร็จการศึกษา ปัญหาเรื่องการว่างงานของผู้ที่มีการศึกษาในระดับสูงจึงไม่มี

หลังจากปี พ.ศ. 2477 หลังจากที่ได้มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง ซึ่งเป็นผลจากการที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ได้มีการเปลี่ยนทิศทางของอุดมศึกษาบ้างเล็กน้อย การศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองขณะนั้น ถึงแม้จะมีลักษณะเป็นการศึกษาเพื่อผลิตชนชั้นนำ แต่ก็มีเป้าหมายในการที่พยายามจะขยายออกไปรับใช้มวลชนจำนวนมากขึ้น มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในแวดวงของชนชั้นสูง ชุนนาง และคหบดี ดังแต่ก่อนเท่านั้น เป้าหมายของการศึกษาในขณะนั้น เพื่อใช้สร้างรากฐานที่จะสนับสนุนการปกครองในระบบประชาธิปไตยด้วย ในกรณีนี้จึงเห็นได้ชัดเจนว่า การศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองในสมัยนั้นมิได้มีเป้าหมายเฉพาะการเพิ่มทักษะเพื่อการประกอบอาชีพแต่เพียงอย่างเดียว แต่เพื่อส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองของประเทศด้วย

หลังจากที่ได้จัดการศึกษาในลักษณะดังกล่าวมาโดยประมาณ 24 ปี (2501) มหาวิทยาลัยกับประสบปัญหาการบริหารงานบริการการศึกษา ประกอบด้วย เริ่มมีปัญหาคัดเลือกของมหาวิทยาลัยว่างงานเพิ่มมากขึ้น มีผู้หน้าที่ยบริหารการศึกษาในขณะนั้นจึงได้เสนอให้มีการจำกัดจำนวนรับเข้าเหมือนเช่นมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ปัญหาการว่างงานของผู้ที่มีการศึกษาจึงลดลง แต่หลังจากมีการจำกัดจำนวนรับเข้าในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่ได้นาน ก็เริ่มมีการขยายตัวของวิทยาลัยฝึกหัดครูทั่วประเทศ พร้อมกับการขยายตัวของมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค ตามมาด้วยการก่อกำเนิดของ

มหาวิทยาลัยรามคำแหงซึ่งได้ใช้รูปแบบของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองเดิม พร้อมกับ การขยายตัวของวิทยาลัยเกษตร และวิทยาลัยเทคนิคทั่วประเทศ ตลอดจนการเริ่มเข้ามามีบทบาท ในการจัดการศึกษาของวิทยาลัยเอกชนในระดับอุดมศึกษา และติดตามมาด้วยการเปิดมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาราช ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเปิดในรูปแบบที่แท้จริง

การเติบโตอย่างรวดเร็วของสถาบันการศึกษา หลักจากปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนา ซึ่งมีผลมาจนถึง ปัจจุบันทำให้มีการผลิตบัณฑิตเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วกว่าความต้องการชนชั้นนำที่จะนำไปใช้ในการ ขยายอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองของศูนย์กลาง ทั้งนี้เพราะสภาพเศรษฐกิจในชนบทชั้นพื้นฐาน ไม่สามารถรองรับการขยายตัวจากศูนย์กลางในอัตราการเพิ่มอย่างรวดเร็วได้ ปัญหาการว่างงาน ของผู้ถูกฝึกฝนอบรมให้เป็นชนชั้นนำของประเทศโดยสถานศึกษาอุดมศึกษาจึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยง ไม่ได้

สาเหตุที่แท้จริงของการว่างงาน

การว่างงานที่ประสมอยู่ขณะนี้ในประเทศไทยนั้น ปรากฏว่าอยู่ในกลุ่มผู้มีอายุระหว่าง 15-24 ปี จากผลการสำรวจแรงงานในปี พ.ศ. 2524/25 มีจำนวนถึง 64% ของผู้ว่างงาน ทั้งหมด อีกจำนวนหนึ่งนั้นอยู่ระหว่าง 11-14 % ส่วนผู้ว่างงานอายุเกินกว่า 25 ปี นั้น มีอยู่ จำนวนไม่เกิน 10 % ของผู้ว่างงานทั้งหมด ปัญหาการว่างงานของไทยจึงอาจจะกล่าวได้ว่า เป็นการว่างงานของผู้ที่อยู่ในเยาว์วัย

ปัญหานี้มีมูลเหตุมาจาก กลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศหลังจาก ทศวรรษที่ 2503 เป็นต้นมา ที่สำคัญมีอยู่ 2 ประการ ดังนี้

* ประการแรกคือเรามีความเชื่อกันว่า การพัฒนาเศรษฐกิจจะให้ไค้ดลนั้นจะต้องมีการ พัฒนาค่านสุขภาพและอนามัยแก่ประชากรของประเทศ เพราะการพัฒนาค่าดังกล่าวจะนำไปสู่การมี พลเมืองที่มีสุขภาพดีแข็งแรงมีประสิทธิภาพในการผลิตสูง คำนึงที่จะใช้วัคสุขภาพของประชากร ที่สำคัญคือ อัตราการตายของทารก เพราะทารกนั้นนับว่าเป็นผู้ที่มีความอ่อนแอในทางสุขภาพ มากที่สุด ถ้าหากลดอัตราการตายในทารกได้ ก็หมายความว่าสามารถเพิ่มมาตรฐานทาง สุขภาพให้แก่ประชาชนได้ อัตราการเกิดของประชากรไทยโดยทั่วไปจะอยู่ประมาณ 45-50 คน ต่อประชากรหนึ่งพันคน ก่อนหน้านี้อัตราการตายจะอยู่ประมาณ 25-30 คน ต่อประชากรหนึ่งพันคน ทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรอยู่ในอัตรา 2-2.5 % แต่ในระยะทศวรรษที่ 2503 ถึง 2513 ปรากฏว่าอัตราการตายในทารกไค้ลดลงเร็วมาก ทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรเพิ่มขึ้นใน อัตราส่วนที่สูง คืออยู่ในอัตราปีละ 3% และเพิ่มขึ้นสูงสุดถึง 3.2 % ประชากรที่เป็นผลของการ เพิ่มขึ้นในอัตราส่วนที่สูงนี้กำลังเข้าอายุตลาดแรงงาน และมีช่วงอายุระหว่าง 15-24 ปี ดังกล่าว มาแล้วและแรงเฉื่อยดังกล่าวยังคงจะมีผลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยไปถึงทศวรรษ 2523-2533 ก่อนที่การลดลงของอัตราการเกิดเนื่องจากการวางแผนครอบครัวจะเริ่มมีผล ซึ่งทำให้

อัตราการเพิ่มของพลเมืองเริ่มลดลงจาก 2.5 % ในปี 2513 มาเหลือเพียง 2.1% ในปี พ.ศ.2523 ตามลำดับ

ประการที่สอง กลยุทธ์ที่นำไปใช้ในการพัฒนาประเทศโดยปฏิบัติตามทฤษฎีพัฒนาเศรษฐกิจที่เชื่อถือนั้นในทศวรรษที่ 2493 นั้น ก็คือ ประเทศจะพัฒนาได้จะต้องมีการพัฒนาอุตสาหกรรม แต่ก่อนจะพัฒนาอุตสาหกรรมจะต้องมีการพัฒนาเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร พร้อมกับการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน คือ การพัฒนาสุขภาพอนามัยของประชากร โดยการลดอัตราการตายของทารก ขยายการศึกษาให้กว้างขวางออกไปและปรับปรุงมาตรฐานและคุณภาพให้สูงขึ้น สร้างถนนหนทาง จัดการคมนาคมให้สะดวกยิ่งขึ้น จัดหาพลังงานธรรมชาติ เช่น พลังงานจากน้ำ อันได้จากการสร้างเขื่อนกั้นน้ำ และพร้อมทั้งสนับสนุนการชลประทานให้ดียิ่งขึ้น ผลที่ตามมาก็คือ เมื่อภาคเกษตรเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ในขณะที่เดียวกันส่วนแบ่งของผลิตภัณฑ์รวมของภาคเกษตรก็ลดลง เนื่องจากภาคอุตสาหกรรมเจริญรวดเร็วขึ้น ในแง่ของการพัฒนาจึงไม่มีปัญหาอะไร เพราะอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในระหว่างปี 2503 ถึง 2513 ซึ่งถือว่าเป็นทศวรรษของการพัฒนาของโลก อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยจึงอยู่ในอัตรา 6-8 % ต่อปี เมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งมีอัตราการขยายตัวเพียง 3-4 % ต่อปี ในช่วงดังกล่าวยกเว้นประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีอัตราการขยายตัวถึงปีละประมาณ 10 % ตัวเลขของไทยจึงเป็นตัวเลขที่น่าภูมิใจอย่างยิ่ง

แต่ปัญหาจากกลยุทธ์ดังกล่าวก็เกิดขึ้นกับการจ้างงาน เพราะแต่เดิมคือในปี พ.ศ.2503 ภาคเกษตรมีส่วนแบ่ง 40.5 % ของผลิตภัณฑ์รวม แต่จ้างงานถึง 82.4% ของแรงงานทั้งหมดในปี พ.ศ.2513 ส่วนแบ่งของผลผลิตภาคเกษตรลดลงเหลือเพียง 32.2 % ขณะที่เดียวกันการจ้างงานก็ลดลงมาเหลือเพียง 79.3 % ซึ่งหมายความว่าในระหว่างทศวรรษที่ 2503-2513 อัตราส่วนแบ่งของผลผลิตภาคเกษตรลดลง 8.3 จุด ในขณะที่การจ้างงานลดลงเพียง 3.1 แต่พอถึงปี 2523 อัตราส่วนแบ่งของภาคเกษตรลดลงไปอีกเป็น 21.8 % คือลดลง 7.3 ขณะที่เดียวกันการลดลงของการจ้างงานเพิ่มสูงขึ้นถึง 8.5 จุด ในขณะเดียวกัน ในระหว่างปี พ.ศ.2503-2513 ภาคอุตสาหกรรมมีส่วนแบ่งผลผลิตเพิ่ม 5.3 จุด คือจาก 18.1 % มาเป็น 23.4 % แต่การจ้างงานเพิ่มขึ้นเพียง 1.7 จุด คือเพิ่มจาก 4.2 % มาเป็น 5.9 % จะสังเกตได้ว่าเกษตรปล่อยแรงงานออกมา 3.1 จุด แต่อุตสาหกรรมรับได้เพิ่ม 1.7 เท่านั้น ในระยะเวลาเดียวกันในระหว่างปี พ.ศ.2513-2523 ภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้นอีก 6.5 จุด (คือจาก 23.4 % มาเป็น 29.9%) แต่การจ้างงานจ้างเพิ่มขึ้นเพียง 4.4 จุด ซึ่งในช่วงดังกล่าวภาคเกษตรปลดปล่อยแรงงานออกมา 7.3 จุด

จะเห็นได้ว่าถึงแม้ภาคอุตสาหกรรมจะขยายตัวได้เร็วแต่ก็ไม่สามารถจะขยายการจ้างงานได้เร็วเท่ากับการหดตัวการจ้างงานของภาคเกษตร ทั้งนี้เพราะว่าภาคอุตสาหกรรมจะต้องใช้ทุนประกอบในการผลิตสูงมากมีผู้ท้าวักยเมื่อเร็ว ๆ นี้ได้พบว่า ในการเพิ่มการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมในเมือง 1 คน จะต้องลงทุนเพิ่ม 200,000 บาท แต่ถ้าหากเป็นอุตสาหกรรมโรงงานจะต้องใช้ทุนเพิ่มถึง 800,000 บาท ทั้งนี้เพราะการลงทุนทางอุตสาหกรรมจะต้องใช้ส่วนประกอบ

ของทุนสูงกว่าการเกษตรมาก ฉะนั้นความสามารถในการขายตัวของอุตสาหกรรม จึงต้องอยู่กับตลาดทั้งภายในและต่างประเทศและความสามารถในการสะสมทุนและหาทุนของภาคอุตสาหกรรมด้วย

ในทศวรรษแห่งการพัฒนา คือ 2503-2513 นั้น อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงมาก คือ อยู่ระหว่าง 6-8 % ประกอบกับก่อนหน้านี้ อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรอยู่ในอัตราประมาณ 2 % ก่อนหน้าปี พ.ศ.2513 การวางแผนโดยเบ็ดเตล็ด จึงเกือบจะไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใดจะมีเฉพาะปัญหาการวางแผนระดับเท่านั้น การวางแผนโดยเบ็ดเตล็ดเริ่มปรากฏตัวขึ้น และเพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัดเกิน 1 % หลังจากมีวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่สอง คือ ระหว่างปี พ.ศ.2521/22 ขณะนี้อาจจะประมาณได้ว่ามีถึง 2% ซึ่งตามความเป็นจริงถ้าหากไม่ได้ การส่งแรงงานออกของผู้ใช้แรงงานขายไปขายแรงงานในประเทศผู้ส่งออกน้ำมันในตะวันออกกลาง ระหว่างปี พ.ศ.2522-2524 ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ตลอดจนมีหญิงไทยจำนวนหนึ่งออกไปขาย "บริการ" ในต่างประเทศ ตัวเลขในปี พ.ศ.2525 คาดว่ามีประมาณ 200,000 คน และมีการส่งเงินกลับเข้าประเทศปีละประมาณ 10 พันล้านบาทต่อปี ผลของสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ลดผู้ที่จะวางแผนลงในขณะที่เดียวกัน เงินที่ส่งกลับจำนวนดังกล่าวก็เข้าไปสนับสนุนโดยตรงเป็นการสร้างงานในชนบทอีกส่วนหนึ่งด้วย ถ้าหากปราศจากปัจจัยพิเศษนี้อัตราการวางแผนของไทยขณะนี้อาจจะสูงถึง 3-4 %

ตัวเลขของการวางแผนดังกล่าวเป็นผลลัพธ์จากกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่เราได้นำเข้ามาใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะต้น ๆ การวางแผนในปัจจุบันจึงเป็นผลพลอยได้อันไม่พึงประสงค์ของกลยุทธ์ในการพัฒนาดังกล่าวเพียงแต่ยังเป็นคราวเคราะห์ดีของประเทศที่มีระบบการรองรับจากส่ง "แรงงาน" ออกนอกประเทศ ที่มีส่วนช่วยลดผลกระทบจากการวางแผนซึ่งควรจะสูงมากกว่าที่เป็นจริงอยู่ในขณะนี้ ถ้าไม่มีระบบการรองรับดังกล่าว

การวางแผนของผู้ที่มีการศึกษา

จากลักษณะของกลยุทธ์ที่ประเทศได้เลือกนำมาใช้ในการพัฒนาซึ่งมีผลทำให้มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรในช่วงหนึ่งและมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในทางเศรษฐกิจที่มีการผลักดันแรงงานออกจากภาคเกษตรในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมไม่สามารถดูดซับเข้าไว้ในอัตราที่รวดเร็วพอ ผลจึงทำให้เกิดมีการวางแผนเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจาก พ.ศ.2524 เป็นต้นมา เนื่องจากภาวะการส่งแรงงานออกนอกประเทศเริ่มลดตัวลง และรายได้ที่นำเข้าจากการส่งเงินกลับเข้าประเทศซึ่งมีผลในการจ้างงานในชนบทลดตัวลง ทำให้การวางแผนในประเทศไทยขณะนี้อยู่ในอัตรา 2-3 % การเพิ่มดังกล่าวนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่รัฐบาลลดการรับข้าราชการเพิ่มจากเดิมปีละ 7.2% เหลือเพียง 2 % ในปี พ.ศ.2526

ในจำนวนผู้วางแผนทั้งหมด 64 % เป็นผู้ที่อายุอยู่ระหว่าง 15-24 ปี ในจำนวนนี้มีผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาประมาณ 11.7 % (หรือประมาณ 37,400 คนในปี 2515) ตัวเลขจำนวนดังกล่าวนี้ว่าสูงมากเมื่อเทียบกับสัดส่วนของผู้มีงานทำในระยะเวลาเดียวกัน คือ ประมาณ 1.6% ข้อที่จะเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนคือ โครงสร้างของผู้มีงานทำและไม่มีการศึกษา

ตารางที่ 1 โครงสร้างของผู้มีงานทำ และผู้ไม่มีงานทำ
ในปี 2524/25 จำแนกตามระดับการศึกษา

(%)

	ผู้มีงานทำ (1)	ผู้ไม่มีงานทำ (2)	สัดส่วน (2) / (1)
ไม่มีการศึกษาและประถมศึกษา	90.0	60.4	0.67
มัธยมศึกษา	5.0	16.7	3.34
อาชีวศึกษา	3.4	11.2	3.29
อุดมศึกษาและอื่น ๆ	1.6	11.7	7.31

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ การสำรวจแรงงานรอบ 2 2524/25

ตัวเลขในตารางที่ 1 แสดงให้เห็นชัดว่า การจ้างงานและการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับต่าง ๆ นั้น มิได้เป็นสัดส่วนกัน ถ้าหากเป็นสัดส่วนกันแล้ว ในสมมติที่ 3 ของตารางที่ 1 ควรจะเป็นตัวเลข 1.00 ทั้งหมด แต่จะเห็นได้ว่า ผู้ที่ไม่มีการศึกษาและจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีสัดส่วนของการว่างงานน้อยกว่าการมีงานทำ ในขณะที่มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา สัดส่วนของการว่างงานสูงกว่าการมีงานทำสามเท่า ในขณะที่อุดมศึกษา สัดส่วนของการมีงานทำและการว่างงานสูงขึ้นไปถึง 7 เท่า ตัวเลขนี้ชี้ให้เห็นว่า ยังมีการศึกษาภาคพื้นโอกาสที่จะได้ทำงานตามระดับการศึกษาอย่างน้อยลงตามลำดับ จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อเป็นเช่นนี้ เหตุใดจึงมีคนเป็นจำนวนมากต้องการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ คำตอบคงจะอยู่ที่โครงสร้างของสังคม

โครงสร้างของสังคม

เป็นที่ทราบกันดีว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีปัญหาชนชั้นทางเศรษฐกิจจากการศึกษาของอาจารย์บุญช่วย ศรีคำพร* ได้พบว่า รายได้เฉลี่ยของเกษตรกรต่อหัวทั่วทั้งประเทศในปี พ.ศ.2525 จะมีรายได้ประมาณ 3,465.57 บาทต่อปี ส่วนกรรมกรนั้น จะมีรายได้ประมาณ 8,172.61 บาทต่อปี เมื่อมีการคำนวณเพิ่มเติมโดยผู้เขียน โดยตั้งสมมติฐานว่า ชาวนามีจำนวนทั้งสิ้น 70 % ของประชากร ส่วนกรรมกรนั้นมีประมาณ 17 % ชนชั้นกลางระดับต่ำมีประมาณ 10 % และที่เหลือคือชนชั้นกลางและชนชั้นกลางระดับสูงอีก 3 % ก็ปรากฏผลดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 2

* บุญช่วย ศรีคำพร "ค่าแรงขั้นต่ำ : ความสัมพันธ์ระหว่างราคาประกันและค่าแรงขั้นต่ำ" จัดพิมพ์โดย สถาบันทรัพยากรมนุษย์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เสนอต่อ Asian - American Free Labor Institute มกราคม 2527 หน้า 148

ตารางที่ 2 ตัวเลขแสดงการกระจายรายได้
ตามชนชั้นทางเศรษฐกิจของประเทศไทย
จากตัวเลขรายได้ประชาชาติ ปี พ.ศ. 2525

	จำนวนทั้งหมด (พันคน)	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ ของประชากร(%)	รายได้ต่อหัว (บาท)	รายได้ประชาชาติ (ล้านบาท)
ชาวนา	33,943	70.0	3,465.57	117,631.84
กรรมกร	8,243	17.0	8,172.61	67,369.28
ชนชั้นกลางระดับต่ำ	4,849	10.0	30,000.00	145,470.00
ชนชั้นกลางและชั้นสูง	1,455	3.0	242,757.19	353,138.88
รวม	48,490	100.0	284,395.37	683,610.00

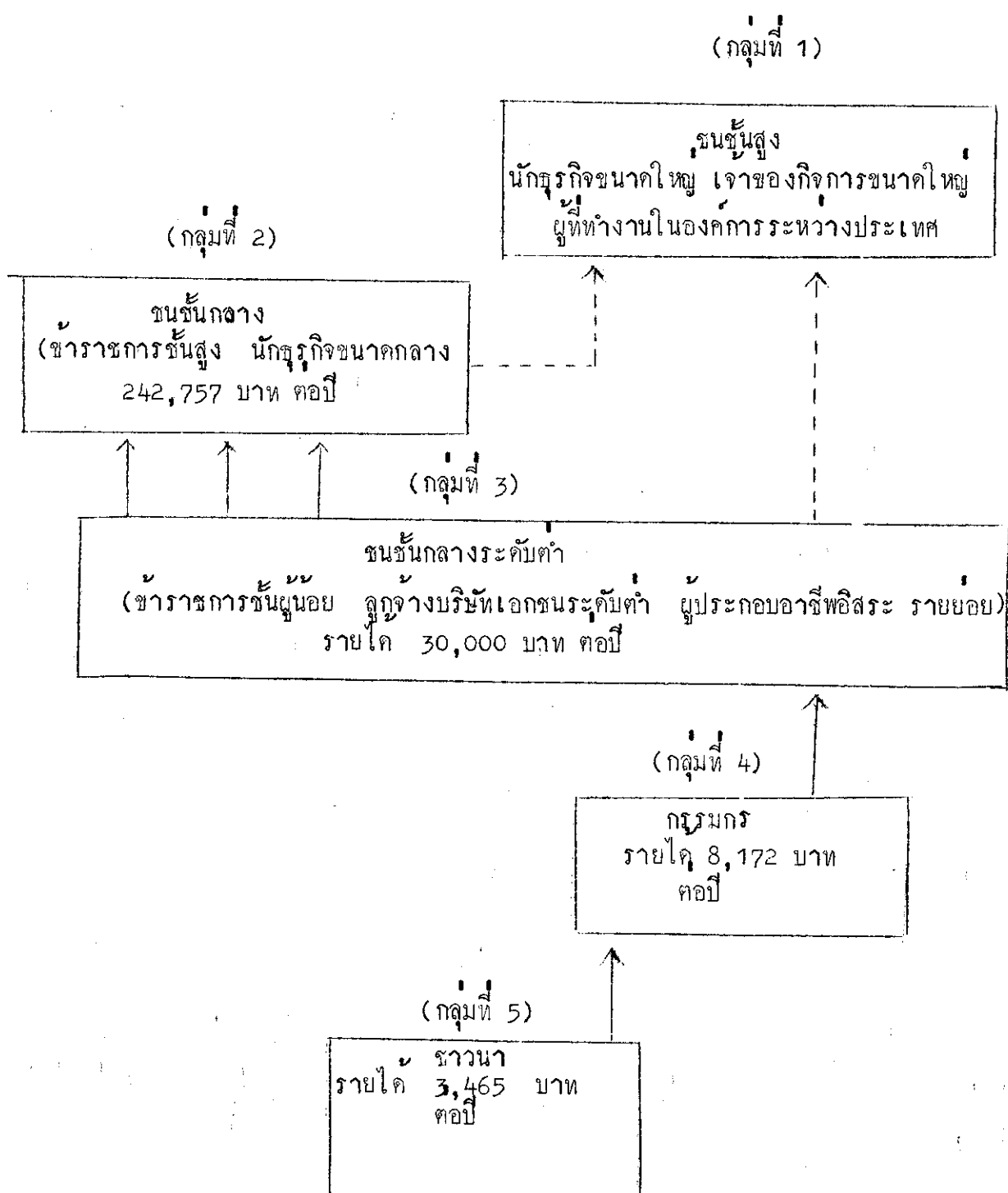
แน่นอนชาวนาและกรรมกรนั้นอยู่ในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย และมีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ไม่เกินประถมศึกษา ซึ่งสนับสนุนโดยตัวเลขในสคมภที่ 1 ตารางที่ 1 ที่กล่าวมาแล้ว สมาชิกในครอบครัวของกลุ่มอาชีพทั้งสองจึงมีโอกาสน้อยมากที่จะมีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา กลุ่มผู้ที่อาจจะมีโอกาสได้รับการศึกษาเหนือกว่าระดับประถมศึกษาใดคอนข้างสูงก็คือกลุ่มของชนชั้นกลางระดับต่ำขึ้นไป ส่วนในหมูชนชั้นกลางและชนชั้นสูงย่อมไม่มีอุปสรรคใด ๆ ที่จะให้การศึกษาแก่สมาชิกในครอบครัวได้ในระดับอุดมศึกษา ปัญหาในเรื่อง โครงสร้างของสิ่งจูงใจก็คือ มีช่องว่างของรายได้คอนข้างสูงระหว่างชาวนา กรรมกร กับชนชั้นกลางระดับต่ำ และระหว่างชนชั้นกลางระดับต่ำกับชนชั้นกลางและชนชั้นสูง และโอกาสที่ชนชั้นกลางระดับต่ำจะสามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจเป็นชนชั้นกลางและชนชั้นสูงเท่าที่เขาพอจะมองเห็นได้คือ โอกาสในทางการศึกษา สิ่งนี้เป็นสิ่งจูงใจให้เขาต้องพยายามดิ้นรนชวนขวายหาโอกาสทางการศึกษาในระดับสูงให้สมาชิกในครอบครัวให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และเมื่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาไม่เป็นอุปสรรคแก่บุคคลกลุ่มนี้มากนัก ความต้องการการศึกษาในระดับสูงของกลุ่มชนชั้นกลางระดับต่ำจึงมีมาก ซึ่งวิวัฒนาการออกมาในรูปแรงกดดันทางการเมืองให้มีการเปิดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้มากขึ้น เป็นต้นว่า การเปิดวิทยาลัยครูทั่วประเทศ ขยายการเปิดวิทยาลัยเทคนิคออกไปเพิ่มขึ้น เปิดมหาวิทยาลัยเปิดเพิ่มมากขึ้น หัวคะแนนของนักการเมืองส่วนใหญ่จะตกอยู่ในกลุ่มชนชั้นทางเศรษฐกิจชั้นนี้

การที่จะแก้ปัญหาโครงสร้างของสิ่งจูงใจโดยการเรียกเก็บค่าเล่าเรียนในสถานศึกษาให้มีลักษณะสะท้อนถึงต้นทุนการผลิตของสถานศึกษานั้น ย่อมไม่สามารถทำได้ในทางการเมือง เพราะจะได้รับการต่อต้านอย่างมากจากชนชั้นเศรษฐกิจกลุ่มนี้ (ชนชั้นกลางระดับต่ำ) เนื่องจากชนชั้นนี้จะเป็นกลุ่มที่ถูกกระทบกระเทือนโดยค่าเล่าเรียนมากที่สุดเพราะเป็นการตัดโอกาสที่เขามองเห็นว่าจะอยู่แค่เมื่อเอื้อมอาจจะช่วยให้เขาก้าวต่อไปข้างหน้าได้

อีกทางหนึ่งที่น่าจะเป็นไปได้คือ ความพยายามในการลดช่องว่างระหว่างรายได้ระหว่างชนชั้นกลางระดับต่ำ กับชนชั้นกลางและชนชั้นสูง วิธีนี้ก็ทำไม่ได้เช่นกัน ปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วและจะกล่าวต่อไปอาจจะอธิบายได้โดยแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1

โครงสร้างของระบบสังคม

โอกาสที่น่าจะเป็นไปได้คือ ความพยายามในการลดช่องว่างระหว่างรายได้ของกลุ่มที่ 2 กับกลุ่มที่ 3 โดยการแก้ไขกฎระเบียบราชการต่าง ๆ มิให้มีการแตกต่างกันระหว่างรายได้ของข้าราชการชั้นผู้น้อย และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มากนัก ในปัจจุบันช่องว่างระหว่างรายได้ตามบัญชีราชการก็มีไ้แตกต่างกันมากจนเกินไป แต่ก็ยังมีช่องว่างที่กว้างไกลพอสมควรเมื่อพิจารณาผลประโยชน์อื่น ๆ ทั้งในทางที่ถูกต่อความกฎหมายและในทางที่อาจจะได้มาเนื่องจากตำแหน่งหน้าที่ทั้งในทางที่ถูกกฎหมายและในทางที่อาจจะผิดจริยธรรมหรือผิดกฎหมายด้วยนั้น จะทำให้ช่องว่างนี้สูงมาก

ปัญหาที่ไม่อาจจะลดช่องว่างในช่วงนี้ได้ถึงแม้ว่าการก้าวจากกลุ่มที่ 3 ขึ้นไปสู่กลุ่มที่ 2 นั้น เป็นระบบที่เปิดพอสมควร โดยใช้การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นเครื่องมือ แต่ปัญหามีอยู่ว่า ระหว่างกลุ่มที่ 1 กับกลุ่มอื่น ๆ นั้น เป็นระบบค่อนข้างปิด คือเป็นระบบในครอบครัวหรือมีเดินั้นก็เป็นเรื่องของผู้ที่ชำนาญโดยเฉพาะหรือมีความสามารถอย่างแท้จริง และรายได้ของกลุ่มที่ 1 นี้ จะค่อนข้างสูงมาก การเคลื่อนย้ายจากกลุ่มที่ 2 หรือกลุ่มที่ 3 ไปกลุ่มที่ 1 โดยการศึกษาอย่างเดียว โดยไม่อาศัยความสัมพันธ์ทางเรื่อญาติหรืออิทธิพลทางการเมือง เกือบเป็นไปไม่ได้เลย และในกลุ่มที่ 1 นี้เองที่ได้นำแบบแผนของการบริโภคแบบสังคมตะวันตกมาใช้ เพราะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับธุรกิจและระบบการทำงานแบบสังคมตะวันตกในหลายกรณีจะเป็นส่วนหนึ่งของบริษัทข้ามชาติ ผลจากความพยายามที่จะรักษาเกียรติภูมิในทางเศรษฐกิจของกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอำนาจต่อรองทางการเมืองสูงระดับหนึ่งในฐานะที่เป็นเครื่องมือหนุนค้ำอำนาจรัฐ กลุ่มที่ 2 จึงต้องพยายามปรับรายได้และการบริโภคในกลุ่มของตนให้เชื่อบตาม โครงสร้างรายได้และการบริโภคของกลุ่มที่ 1 ข้อนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ไม่สามารถจะลดช่องว่างระหว่างกลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความผลักดันทางการเมืองสูงในการเรียกร้องให้ขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

การเข้าใจถึงโครงสร้างของระบบสิ่งจูงใจในประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญต่อการทำนายความต้องการการศึกษาในข้อสมมติที่ว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบสิ่งจูงใจซึ่งจะมีผลต่อรัฐบาลและเอกชนที่จัดบริการการศึกษาให้ต้องสนองรับความต้องการดังกล่าว โดยจะมีผลต่อไปถึงอุปทานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและมีผลต่อตลาดแรงงานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในอนาคต

ในการพิจารณาเป็นแนวโน้มในอนาคต ของตลาดแรงงาน ผู้เขียนใคร่จะขอเสนอภาพทางเลือกในอนาคต 3 ภาพ ซึ่งโดยสภาพความเป็นจริงแล้วจะมีภาพต่าง ๆ มากมาย แต่เพื่อแสดงความแตกต่างในสังคมที่เกินขีดจะขอเสนอเพียง 3 ภาพก่อน และจะได้เสนอภาพอื่น ๆ ที่มีทางเป็นไปได้มาประกอบเพิ่มเติมภายหลัง 3 ภาพทั้งสามภาพนั้นคือ

1. อนาคตที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจุบัน
2. ไทหัวน-เกาหลี่-ญี่ปุ่น (สถาปนาเศรษฐกิจแห่งชาติ)
3. ชนบทพึ่งพาตนเอง (วิบูลย์ เข้มเฉลิม)

ภาพในอนาคตภาพที่ 1 : อนาคตที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจุบัน

จากลักษณะปัญหาของการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาประกอบกับโครงสร้างของสิ่งุงใจที่ได้อธิบายมาแล้วในตอนต้น ก็นำมาสู่สภาพของความต้องการการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นอุปทานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในอนาคต สมมติว่าในอนาคตอันไกลนี้จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับการรับนักศึกษาของรัฐบาลในสถานศึกษาต่าง ๆ ที่มีอยู่ จำนวนนักศึกษาในแต่ละสถาบันคงจะใกล้เคียงกับตัวเลขที่แสดงไว้ในตารางที่ 3 และเพื่อความสะดวกในการพิจารณาจึงไ้แบ่งสถาบันอุดมศึกษาเอาไว้เป็น 4 ประเภท คือ มหาวิทยาลัยปิต ซึ่งรวมเอามหาวิทยาลัยของรัฐทั้งหมดไว้ด้วยกันบวกกับสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าและวิทยาลัยเกษตรแม่โจ้ ส่วนอาชีวศึกษานั้นไ้แก่สถาบันเทคนิคและอาชีวะทั้งหลายทั่วประเทศ ไทย รวมทั้งเกษตร เคหะเศรษฐศาสตร์ และช่างศิลป์ ตัวเลขที่นำมารวมนั้น การศึกษาในระดับ ป.วส., ปม. และ ป.วท. ส่วนฝึกหัดครูนั้น นับเฉพาะการศึกษาระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเปิดนั้นไ้รวมเอามหาวิทยาลัยรวมค่าแห่งเข้าไว้กับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ตัว **เลขในตารางที่ 3** ไ้แสดงข้อเท็จจริงบางประการ กล่าวคือ อัตราการเพิ่มของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยปิต ระหว่างปี พ.ศ. 2518-2522 เพิ่มขึ้นในอัตราที่เพิ่มจาก 4% ต่อปี จนถึง 7 % ต่อปี ในขณะที่อัตราการเพิ่มของตัวเลขนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิดนั้นเพิ่มในอัตราส่วนเฉลี่ย 35% ต่อปี ตัวเลขเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงอัตราการเพิ่มของผู้ที่ได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในทุกแขนงซึ่งเพิ่มในอัตราส่วนที่สูงขึ้นทุกปี ในปี พ.ศ. 2518 อัตราส่วนของนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยเปิดกับมหาวิทยาลัยปิตใกล้เคียงกันคือ 1.0:1.31 ในปีพ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่พอจะมีตัวเลขเปรียบเทียบกันได้ อัตราส่วนดังกล่าวกลับเปลี่ยนไปมากคือ 1.0:0.25 กล่าวคือ จำนวนนักศึกษาในระบบมหาวิทยาลัยปิตทั้งหมดเหลือเพียง หนึ่งในสี่ของมหาวิทยาลัยเปิด ถ้าหากแนวโน้มนี้ยังคงดำเนินไปในอนาคตอันไกลนี้คือ ในปี พ.ศ. 2530 อัตราส่วนจะเปลี่ยนไปมากเหลือเพียง 1.0:0.06 ซึ่งเมื่อเทียบจำนวนนักศึกษาในมหาวิทยาลัยปิตแล้วจะหมดความหมายไปโดยสิ้นเชิง สถานการณ์ดังกล่าวคงจะปล่อยทิ้งไว้อย่างนี้ไม่ได้คงจะต้องมีการดำเนินการบางสิ่งบางอย่าง เช่น ขอมริบว่ามหาวิทยาลัยเปิดมีความไ้เปรียบสัมพันธ์ในด้านการผลิตตำรา และการบริการการศึกษาในวงกว้าง ในขณะที่มหาวิทยาลัยปิตนั้นมีความไ้เปรียบในด้านการค้นคว้าเขียนตำรา และงานวิจัย รวมทั้งงานบริการทางด้านการวิชาการแก่ชุมชน มหาวิทยาลัยปิตน่าจะเน้นความไ้เปรียบในข้อนี้แล้วเปลี่ยนฐานะของตัวเองเป็นสถาบันการศึกษาระดับหลังปริญญาตรี และเนนงานทางด้านการวิจัยและบริการชุมชนมากกว่าการผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี หรืออีกทางหนึ่งมหาวิทยาลัยเปิดอาจจะต้องลดปริมาณนักศึกษาโดยเข้มงวดทางด้านการคุณภาพให้มากยิ่งขึ้นซึ่งก็เท่ากับเป็นการควบคุมปริมาณโดยทางอ้อมนั่นเอง หรืออาจจะใช้ทั้งสองวิธีประกอบกัน แต่การจะปล่อยให้แนวโน้มเป็นไปในทำนองนี้คงจะเป็นไปไม่ได้

เมื่อจำนวนนักศึกษาได้มีการประมาณออกมาโดยมีสมาชิกฐานของสถานการณ์ที่ไม่เปลี่ยนแปลงผลลัพธ์คือ ผู้สำเร็จการศึกษาก็ปรากฏตามที่เสนอไว้ในตารางที่ 4 สำหรับกรณีของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษานี้มีตัวเลขผู้สำเร็จการศึกษา ปกติศครู อาชีวศึกษา เพิ่มขึ้นมาควย และตัวเลขที่สามารถเทียบกันได้อีกคือ ตัวเลขในปี พ.ศ.2524

ในปี พ.ศ.2523 อัตราส่วนระหว่างผู้สำเร็จการศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิด มหาวิทยาลัยปิด อาชีวศึกษา และปกติศครู มีดังนี้คือ 1.0:1.85:0.62:3.49 ตัวเลขนี้ได้แสดงให้เห็นปัญหาอย่างเด่นชัดของการศึกษาปกติศครูเพราะเท่ากับผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเปิดถึงสามเท่าครึ่ง หรือเท่ากับ 1.83 เท่าของผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเปิดการปกติศครูถึงแม้จะเริ่มแสดงปัญหาแต่ก็ไม่รุนแรงเท่าในปี พ.ศ.2525 เมื่ออัตราการบรรจุครูทุกแห่งเกือบเต็มหมดแล้ว การว่างงานจึงเพิ่มขึ้นสูงอย่างรวดเร็ว

สำหรับการศึกษาปกติศครู นั้น ตลาดงานของผู้สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ก็ได้แก่ตำแหน่งครูตามโรงเรียนต่าง ๆ ของรัฐบาลและเอกชนทั่วประเทศไทย เนื่องจากในช่วงนี้การผลิตครูเป็นจำนวนมาก ตำแหน่งที่มีอยู่ถูกบรรจุโดยครูที่ส่วนใหญ่มีอายุไม่มาก ครูเป็นจำนวนมากจะมีอายุระหว่าง 20-35 ปี อีกจำนวนหนึ่งมีอายุระหว่าง 36-45 ปี พออายุเกิน 45 ปีขึ้นไปมีเปอร์เซ็นต์ไม่มากนัก จำนวนที่จะต้องผลิตมาทดแทนครูที่ออกจากระบบราชการ และส่วนหนึ่งเพื่อรับกับการเพิ่มขึ้นของพลเมืองซึ่งมีแนวโน้มที่ลดลง จึงมีไม่มากนัก ถ้าหากจะมีปัญหาครูขาดแคลนอีกก็คงจะเป็น 25-30 ปีข้างหน้า ซึ่งจะมีครูเป็นจำนวนมากออกจากระบบราชการ แต่สำหรับปัจจุบันและในอนาคตที่ไม่ไกลนัก อัตราการเพิ่มของครู 15% ทุก ๆ ปีย่อมมีปัญหาคูรณงานแน่ ๆ

การอาชีวศึกษา จนถึงปี 2524 นั้น ยังไม่มีปัญหามากเหมือนการผลิตครูแต่เป็นสถาบันที่มีแนวโน้มที่จะเกิดปัญหาได้ ทั้งนี้เพราะ วิทยาลัยเทคนิคที่มีอยู่มีความสามารถที่จะขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้โดยไม่ยากนัก ทั้งนี้ โดยการลดการผลิตระดับ ปวช. หันไปผลิต ปวส. และ ป.วท. เพิ่มขึ้น เนื่องจากตัวเลขที่มีอยู่เดิมนั้นมีเพียงปี พ.ศ. 2520 ถึง 2524 และในช่วงนี้ได้มีการขยายการผลิตขึ้นถึงประมาณปีละ 44% ถ้าหากอาชีวศึกษาขยายตัวในอัตราเช่นนี้ ก็จะเริ่มล้าหน้าการผลิตครูในปี พ.ศ.2531 เป็นต้นไป

ส่วนมหาวิทยาลัยเปิดนั้น คำนวณด้วยอัตราที่นักศึกษาสำเร็จการศึกษาในอดีตจากจำนวนที่มีทั้งหมด 1 ปีก่อน โดยไร้วัดคูณ .1584 ก็จะได้ตัวเลขตาม ตารางที่ 4 แถวที่ 4 จากผลการคำนวณดังกล่าวจะมีผู้สำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ.2534 ตามอัตราส่วนระหว่างมหาวิทยาลัยเปิด มหาวิทยาลัยปิด อาชีวศึกษา และปกติศครูดังนี้ 1.0:0.10:0.67:0.34 จะเห็นได้ว่า ในรูปแบบนี้ มหาวิทยาลัยปิดจะมีบัณฑิตรวมกันเพียง 10% ของมหาวิทยาลัยเปิด ส่วนอาชีวศึกษาจะอยู่ในลำดับใกล้เคียงกัน ปกติศครูจะลดความสำคัญของปัญหาลง ปัญหาใหญ่จะไปรวมกันอยู่ที่มหาวิทยาลัยเปิด ซึ่งจะผลิตบัณฑิตออกมาล้นหลาม

ตารางที่ 5 แสดงถึงจำนวนผู้ที่ว่างงานและอาจจะว่างงานในอนาคต ถ้าหากไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางการศึกษา ตัวเลขที่แท้จริงคือ ตัวเลขในปี 2523 จะมีการว่างงานถึง 43% แต่ตัวเลขนี้อาจจะสูงเกินความเป็นจริง เพราะตัวเลขของฝึกหัดครู นั้น ได้มาจากส่วนทางระหว่างนักศึกษาที่จบและตำแหน่งงานที่ว่างในกระทรวงศึกษา ในกรณีนี้นักศึกษาครูที่สำเร็จการศึกษาจำนวนมากอาจจะมั่งงานทำอยู่แล้ว และส่วนที่มีได้ทำงานเป็นครูก็อาจจะทำงานอย่างอื่น ถ้าหากตัวเลขการว่างงานของผู้สำเร็จวิทยาลัยครูจริง ๆ เพียงครึ่งหนึ่งของตัวเลขที่แสดงไว้ คือ ประมาณ 30% แทนที่จะเป็น 60% ตัวเลขการว่างงานรวมจะลดลงเหลือเพียง 29% ตัวเลขดังกล่าวเป็นผลจากกรณีที่ มหาวิทยาลัยปิดและอาชีวศึกษาว่างงานประมาณ 15% ฝึกหัดครูว่างงานประมาณ 30% และมหาวิทยาลัยเปิดว่างงานประมาณ 50%

ตารางที่ 3 นักศึกษาในสถานอุดมศึกษาของรัฐและการคาดคะเนในอนาคต

	2518	2519	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529	2530
มหาวิทยาลัยปิต	70,830	70,013	72,614	76,600	81,310	* 07,002	* 93,962	* 102,418	* 112,660	* 125,053	* 140,059	* 158,267	* 180,424
อาชีวศึกษา													
ฝึกหัดครู													
มหาวิทยาลัยเปิด	52,736	83,287	117,415	186,979	319,650	386,836	522,229	705,009	851,762	1,284,878	1,734,586	2,341,690	3,161,128

* ตัวเลขโดยประมาณการ

ตัวเลขมหาวิทยาลัยปิต คำนวณโดยใช้อัตราการเพิ่ม 7% ในปี 2523 และเพิ่มขึ้นอีก 1% ทุก ๆ ปี

ตัวเลขมหาวิทยาลัยเปิดนั้นคูณตัวเลขในปี 2523 ด้วย อัตราการเพิ่มปีละ 35% ทุก ๆ ปี ตามอัตราเฉลี่ยของอัตราการขยายตัวในระยะที่ผ่านมา 8 ปี ในอดีต

ตัวเลขในตารางนี้คำนวณจากตัวเลขในตารางที่ 1 ภาคผนวก 1

หมายเหตุ

ตัวเลขของมหาวิทยาลัยปิตนั้นใช้ตัวเลขแนวโน้มจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นหลัก เพราะหากหากไม่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการรับหรือการผลิตที่สำคัญ ทั้งสองแห่งพร้อมกันหรือมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และมหาวิทยาลัยรามคำแหงแล้ว ตัวเลขแนวโน้ม ก็จะไม่เปลี่ยนแปลงมากนักเพราะแท้จริงตัวเลข ทั้งสองแห่งก็คือตัวเลขจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่หมุนเวียนในแต่ละปีรวมกับผู้ที่ยังคงตกค้างอยู่ในระบบการศึกษา ตัวเลขที่แสดงในตารางที่ 3-4-5 นั้น แสดงการคาดคะเนเป็นจุด () มิได้แสดงเป็นช่วงที่อาจจะเป็นไปได้ () ทั้งนี้เพราะต้องการขนาดแสดงแต่เพียงขนาด ปริมาณ โดยสังเขปมิได้มุ่งหวังในด้านความแม่นยำแต่ประการใด

ตารางที่ 4 ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและการภาคเคเนในอนาคต

	2522	2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532	2533	2534
มหาวิทยาลัยปิต	18,637	20,145	* 19,969	* 21,065	* 23,360	* 23,926	* 25,840	* 28,165	* 30,982	* 34,390	* 38,516	* 43,523	* 49,617
อาชีวศึกษา	4,179	6,717	8,726	* 12,565	* 18,094	* 26,056	* 37,520	* 54,029	* 77,802	* 112,035	* 161,330	* 232,315	* 334,534
ฝึกหัดครู		37,955	35,515	48,384	* 55,641	* 63,983	* 73,586	* 84,624	* 97,318	* 111,915	* 128,702	* 148,007	* 170,209
มหาวิทยาลัยเปิด	9,822	10,881	* 16,599	* 29,617	* 50,632	* 61,275	* 82,721	* 111,673	* 150,759	* 203,525	* 274,758	* 370,924	* 500,723

* ตัวเลขโดยประมาณการ ตัวเลขสำหรับมหาวิทยาลัยปิตใช้ตัวเลขนักเรียนย้อนหลัง 4 ปี คูณด้วย .275 ส่วนมหาวิทยาลัยเปิดนั้น ใช้ตัวเลขย้อนหลัง 4 ปี คูณด้วย .1584 ตัวเลขอาชีวศึกษาใช้ตัวเลขปี 2524 คูณด้วยอัตราขยายตัว 1.44 ตัวเลขฝึกหัดครูใช้ตัวเลขปี 2525 คูณด้วย 1.15 ตัวเลขในตารางนี้ คำนวณโดยอาศัยข้อมูลส่วนหนึ่งจากตารางที่ 3 และตารางที่ 2 ในภาคผนวกที่ 1

ตารางที่ 5 จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ว่างงานและการคาดคะเนในอนาคต

	2522	2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532	2533	2534
มหาวิทยาลัยปิด	2,767	* 3,238	* 3,045	* 3,212	* 3,562	* 3,648	* 3,940	* 4,296	* 4,725	* 5,245	* 5,874	* 6,637	* 7,567
เทคนิค	651	1,067	22	1,885	2,895	* 4,430	* 6,754	* 10,266	* 25,560	* 23,527	* 35,493	* 59,432	* 80,288
ฝึกหัดครู		22,985	22,819	40,654	* 44,513	* 51,190	* 58,860	* 67,699	* 78,185	* 89,532	* 102,962	* 118,406	* 166,167
มหาวิทยาลัยเปิด	4,381	5,578	* 10,006	* 10,006	* 29,813	* 37,745	* 52,280	* 73,480	* 101,612	* 142,468	* 199,474	* 278,935	* 389,562

* ตัวเลขโดยประมาณการ ตัวเลขสำหรับมหาวิทยาลัยปิดใช้ตัวเลขผู้สำเร็จการศึกษาคณคัย .1525 ตัวเลขสำหรับวิทยาลัยเทคนิคในตัวเลข.15 คณคัยตัวเลขในปี 2525 แล้วเพิ่มขึ้น 1 เปอร์เซ็นต์ทุก ๆ ปี ตัวเลขฝึกหัดครูนั้นใช้จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาคณคัย .80 ตัวเลขของมหาวิทยาลัยเปิดใช้ตัวเลข .521 บวกคัย .026 คณคัยตัวเลข ผู้สำเร็จการศึกษาในปี 2524 และเพิ่มอัตราขึ้นเรื่อย ๆ ปีละ .026

ถ้าหากสถานการณ์พัฒนาไปในทิศทางที่เป็นมาแล้วในอดีตและไม่มีการเปลี่ยนทิศทางในปี พ.ศ. 2534 จะมีบัณฑิตว่างงาน 613,584 หรือประมาณ 58% ของผู้ที่สำเร็จการศึกษา

สถานการณ์นี้คงไม่สามารถจะยึดถือไปได้โดยไม่มีความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง ในขณะที่ทางกรรมการฝึกหัดครูก็พร้อมที่จะเปลี่ยนวิธีการผลิต โดยจะลดการผลิตครูให้น้อยลง และเน้นรูปแบบให้ออกไปเป็นวิทยาลัยชุมชนมากขึ้น และทำงานทางค้นคว้าวิจัยและบริการชุมชนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงคาดว่าจำนวนครูที่ผลิตได้ในอนาคตและการว่างงานของครูอาจจะลดลง แต่อาจจะไปเพิ่มการว่างงานในสาขาอื่น และจำนวนนักศึกษาที่รับน้อยลงนั้นอาจจะไปเพิ่มทางด้านมหาวิทยาลัยเปิดก็ได้ เพราะไม่มีเครื่องกีดขวางแต่อย่างใด ในเรื่องนี้มหาวิทยาลัยเปิดคงจะต้องเลือกในการควบคุมภาพการศึกษาหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือลดปริมาณการผลิตลง หรือบางแห่งที่มีได้เปิดเต็มรูปแบบอยู่แล้วเช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหงก็น่าที่จะพิจารณาทางเลือกในการเป็นมหาวิทยาลัยปิด

สำหรับอาชีวศึกษาก็ได้มีมาตรการบางประการ เช่น การเปิดโรงเรียน โรงงานที่จังหวัดสระบุรี วิทยาลัยเกษตรกรรมบวร ที่จังหวัดสิงห์บุรี และมีการให้การศึกษาในลักษณะเพิ่มทักษะแก่ผู้ที่มีอาชีพแล้วแต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก รวมทั้งโครงการตั้งสหกรณ์ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา เพื่อรับงานจากภายนอกมาทำเพื่อเป็นการฝึกงานอย่างจริงจังแก่นักศึกษา และเพิ่มรายได้ให้แก่สถานศึกษาและอาจารย์ เป็นการช่วยค้ำชูอาจารย์ในสาขาที่มีความขาดแคลน แต่มาตรการเหล่านี้คงจะไม่เป็นผลในระยะสั้น ประกอบกับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการจัดการศึกษา ในระดับนี้โดยภาคเอกชน ปัญหาคงจะแก้ไขไม่ได้มากถ้าหากไม่มีมาตรการ ควบคุมปริมาณโดยตรงประกอบด้วย

ลักษณะของอุปสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การจำแนกโครงสร้างของอุปสงค์จากการศึกษาของ อาจารย์ประภัศร เลียงไฟโรจน์ อาจารย์มัทนา พนานิรามัย อาจารย์บุญช่วย ศรีกำพร เพื่อเสนอต่อทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ในหัวข้อเรื่อง "ความต้องการกำลังคนระดับปริมาณของไทยในช่วงปี 2523-2543" ได้แสดงถึงส่วนประกอบของผู้สำเร็จการศึกษาสาขาต่าง ๆ จำแนกตามอุตสาหกรรม ซึ่งได้ทำการกระจายเฉลี่ยในแต่ละอุตสาหกรรมดังที่ได้นำเสนอไว้ในตารางที่ 6 นี้

ตัวเลขดังกล่าวแสดงสัดส่วนการจ้างงานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาสาขาต่าง ๆ ของอุตสาหกรรมที่จำแนกเอาไว้ 9 ประการ ประโยชน์ของตารางนี้ก็จะช่วยกระจายอุปสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาตามสาขาวิชาได้ ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างส่วนประกอบของผู้สำเร็จการศึกษาที่ได้รับการจ้างงานในอุตสาหกรรมต่าง ๆ

ตารางที่ 6

ร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่าง ๆ จำแนกตามอุตสาหกรรม

(คาเฉลี่ยระหว่างปี 2517-2522)

	มนุษยศาสตร์	ศึกษาศาสตร์	สังคมศาสตร์	นิติศาสตร์	วิทยาศาสตร์	วิศวกรรมศาสตร์	แพทยศาสตร์	เกษตรศาสตร์	เภสัชศาสตร์	อื่น ๆ
เกษตรกรรม	2.10	12.94	21.28	2.33	9.90	9.07	2.17	39.70	0.00	0.33
เหมืองแร่	11.46	7.67	23.86	0	23.30	22.25	0.00	11.46	0.00	0.00
หัตถกรรม	4.06	3.79	28.05	2.52	15.44	33.15	0.10	3.78	6.75	2.36
ก่อสร้าง	2.98	1.91	17.58	0.93	1.93	68.43	0.0	2.87	0.00	3.33
สาธารณูปโภคและ										
สาธารณสุข	2.66	3.80	28.84	9.36	5.20	40.50	0.64	0.00	0.00	0.00
พาณิชย์กรรมและ										
การธนาคาร	7.75	6.60	58.78	6.94	5.97	4.45	0.32	5.68	3.43	0.41
การขนส่งคลังสินค้า										
และคมนาคม	14.88	10.39	44.91	10.59	3.12	13.46	0.29	1.21	0.00	1.37
บริการ	10.13	38.03	15.94	5.80	11.68	3.20	8.51	3.25	0.83	2.63

ที่มา ประภัศร์ เลียงไพโรจน์ กับคณะ "ความต้องการกำลังคนระดับปริญญาของประเทศไทยในช่วงปี 2523-2543"

ตารางที่ 2.6 หน้า 50

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าตารางนี้ อาจจะแสดงความต้องการของอุตสาหกรรมที่เป็นจริงบางส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งนั้นจะถูกอิทธิพลจากตัวเลขของผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาต่าง ๆ ในปีต่าง ๆ รวมกำหนดควยเพราะผู้สำเร็จการศึกษาแล้วอมต้องพยายามหางานเท่าที่จะหาได้ แม้จะไม่ตรงกับที่เรียนมาโดยตรงก็ตามตัวเลขในตารางที่ 6 จึงมีอิทธิพลถึงกล่าวรวมอยู่ควย

อย่างไรก็ตาม ตัวเลขในตารางนี้ก็พอที่จะให้ภาพใหญ่ ๆ ทั้งนี้ ในภาคเกษตร ผู้สำเร็จการศึกษาสาขาเกษตรกรรมจะได้รับการจ้างงานในอัตราส่วนที่สูงที่สุด ส่วนในกรณีเหมืองแร่ นั้น วิศวกรรมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์เป็นสองกลุ่มที่สำคัญ เป็นที่น่าสังเกตว่า สาขาสังคมศาสตร์ได้รับการจ้างงานในสัดส่วนที่สูงในทุกอุตสาหกรรม ยกเว้นบริการ แต่สัดส่วนที่สูงสุดอยู่ในภาคพาณิชย์กรรมและการธนาคาร และการขนส่งคลังสินค้าและคมนาคม กรณีเช่นนี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นเป็นอย่างดีของสาขาสังคมศาสตร์ที่ผู้สำเร็จการศึกษาค่อนข้างมากในอดีต ในทางตรงกันข้ามแพทยศาสตร์และเภสัชศาสตร์ที่มีจำนวนการสำเร็จการศึกษาไม่มาก จึงมีสัดส่วนที่น้อยอย่างเด่นชัด เภสัชกรจะได้รับการจ้างงานมากในภาคหัตถกรรม และสาธารณสุขโลกและสาธารณสุข ส่วนแพทย์นั้นมีสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงในอุตสาหกรรมบริการ ในอนาคตหากมีผู้สำเร็จการศึกษามากขึ้นและอาชีพศึกษาระดับสูงออกมามาก ภาพที่ปรากฏในตารางนี้อาจจะเปลี่ยนไปบ้าง ดังนั้นภาพที่ปรากฏในตารางที่ 6 นี้ถึงแม้ในทางทฤษฎีจะแสดงถึงอุปสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาต่าง ๆ แต่ในทางปฏิบัติก็ถูกอิทธิพลจากอุปทานกระทบควย ดังนั้นการใช้ตารางนี้เป็นเครื่องคาดคะเนอุปสงค์ในอนาคต จึงมีข้ออ่อนอยู่บ้างในทางทฤษฎี แต่ก็ใกล้เคียงความเป็นจริงในลักษณะที่เป็นพฤติกรรมของตลาด

ตัวเลขในตารางที่ 6 นั้นเป็นการกระจายของผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาต่าง ๆ ภายในของแต่ละอุตสาหกรรม แต่หากจะพิจารณาอุตสาหกรรมทั้งหมดจะเห็นได้ว่าแต่ละอุตสาหกรรมยังมีการจ้างงานในอัตราส่วนที่แตกต่างกันไปและมีแนวโน้มที่เปลี่ยนไปด้วยโดยทั่วไปแล้วภาคการเกษตรจะจ้างผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในอัตราส่วนที่ต่ำที่สุด และภาคบริการจะจ้างในอัตราส่วนที่สูงที่สุด อย่างไรก็ตามลักษณะภาพดังกล่าวมิได้เป็นภาพนิ่งจากการศึกษาตัวเลขระหว่างปี พ.ศ. 2515 ถึง 2523 ของอาจารย์ประภัสสร และคณะได้พบว่าสัดส่วนการจ้างงานในภาคเกษตรของผู้มีการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะยิ่งลดลงแต่ในภาคหัตถกรรมมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับภาคพาณิชย์กรรม แต่อุตสาหกรรมบริการนั้นมีแนวโน้มที่จะลดลง ตัวเลขดังกล่าวได้แสดงเอาไว้ในตารางที่ 7

ตารางที่ 7

สัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษา จำแนกตามอุตสาหกรรม

2515 - 2523

	2515	2519	2523
เกษตรกรรม	0.9	0.6	0.6
เหมืองแร่	1.1	0.3	0.1
หัตถกรรม	5.6	6.1	9.8
ก่อสร้าง	1.7	2.8	2.8
สาธารณูปโภค	4.0	4.5	2.6
พาณิชยกรรม	18.3	19.7	24.8
ขนส่ง	3.3	4.4	3.0
บริการ	65.0	62.1	56.3
รวม	100.0	100.0	100.0

ที่มา : อาจารย์ประภัศร เติบงไฟโรจน์ และคณะ ตารางที่ 2.3

ถ้าหากแนวโน้มเช่นนี้ยังคงดำรงอยู่ต่อไปในอนาคต ถึงแม้ภาคบริการจะยังเป็นภาคที่จ้างผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาค่อนข้างสูงและคงจะไม่ลดลงต่ำกว่า 40% ใ้ง่าย ๆ ในอนาคตข้างหน้า แนวโน้มที่เห็นได้ชัดก็คือ การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของการทำงานของหัตถกรรม และพาณิชยกรรม ในกรณีที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่สำคัญ อนาคตของการจ้างงานจะอยู่ในสามภาคใหญ่ ๆ นี้ คือ หัตถกรรม พาณิชยกรรม และบริการ เมื่อย้อนกลับไปที่ศึกษาในตารางที่ 6 ก็จะพบว่าสาขาเหล่านี้คือ สาขาที่มีความต้องการสูงในทั้งสามภาค คือ ในสาขาหัตถกรรม นั้นก็คือ วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเภสัชกรรมศาสตร์ ส่วนในสาขาพาณิชยกรรมนั้น จะมีสังคมศาสตร์ที่เด่น และก็มีเภสัชกรรม ส่วนสาขาบริการนั้น มีศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และแพทยศาสตร์

ที่น่าสังเกตก็คือ ในภาคบริการนี้ แต่เดิมเป็นสาขาที่ใหญ่ที่สุดและก็น่าจะมีความสำคัญต่อไปในอนาคต และเป็นที่จ้างงานของผู้สำเร็จการศึกษามากในอดีตร สาขาศึกษาศาสตร์ ถูกดูดซับเข้าไปมากในภาคนั้น รวมทั้งวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ด้วย แต่เนื่องจากสาขานี้กำลังจะลดความสำคัญลง ปัญหาการจ้างงาน ในสาขามนุษยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ จึงเริ่มปรากฏชัดขึ้น

ส่วนสาขาที่ยังมีอนาคตอยู่ในปัจจุบันและอนาคต ก็คงจะเป็นวิศวกรรมศาสตร์
เภสัชศาสตร์ และแพทยศาสตร์ ส่วนเกษตรศาสตร์นั้นคงจะมีปัญหาเพราะจ้างงานมากในภาค
ที่กำลังหดตัวทั้งคู่ คือ ในภาคเกษตรและภาคบริการ

จากลักษณะโครงสร้างในปัจจุบันสาขาสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะพาณิชยศาสตร์
และการบัญชีรวมทั้งบริการธุรกิจและการศึกษาวิชาคอมพิวเตอร์ประยุกต์เข้าสาขาเหล่านี้
คงจะไม่มีปัญหามากนักและมีการจ้างงานในภาคเศรษฐกิจที่กำลังขยายตัวในอัตราสูง โดย
เฉพาะอย่างยิ่งภาคพาณิชยกรรม แต่ในสาขาอื่น ๆ ทางสังคมศาสตร์อาจจะมีปัญหาอยู่บ้าง
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของสังคมศาสตร์นั้น ทางค่านอุปสงค์ก็ได้เป็นปัญหามากนัก แต่
ปัญหาย่อยที่อุปทานขยายตัวรวดเร็วเกินไปเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาจากมหาวิทยาลัยเปิด

จากข้อมูลดังกล่าว อาจารย์ประภัสสร และคณะได้ประมาณไว้ว่าตลาดแรงงานจะ
สามารถจ้างผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพิ่มในระหว่างปี พ.ศ. 2528-2533 ประมาณ
ปีละ 30,000 คน ตัวเลขดังกล่าว ถ้าพิจารณาจากตัวเลขในตารางที่ 4 ของผู้เขียนจะเห็น
ได้ว่า เพียงแค่ระบบมหาวิทยาลัยเปิดแห่งเดียวก็สามารถตอบสนองความต้องการทั้งหมดนี้ได้แล้ว
จึงจะเห็นได้ว่าปัญหาที่เผชิญในตลาดแรงงานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น มิใช่
เรื่องของอุปสงค์แต่เป็นเรื่องของอุปทาน การแก้ปัญหาของตลาดแรงงานในอนาคตนั้นมิใช่
พิจารณาว่า อาจจะมีความต้องการในสาขาวิชาใดบ้างในอนาคต

ความจริงแล้วการศึกษาในขณะนี้ก็อาจจะเป็นประโยชน์และก็ได้ที่จะสามารถชี้ให้เห็น
ทิศทางได้ในอนาคต ในอนาคตอันใกล้นี้วิทยาการด้านคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลได้มีวิวัฒนาการเพิ่ม
ขึ้นอย่างรวดเร็วโดยมีขีดความสามารถสูงขึ้นกว่าเดิมมากไม่แพ้เครื่องขนาดใหญ่เท่าใดนัก ในขณะที่
นี้ในประเทศไทยมีการนำเครื่องประเภทนี้เข้ามาในอัตราเพิ่มที่ค่อนข้างจะรวดเร็วมาก แต่มักจะ
มีปัญหาบุคลากรในการบำรุงรักษา ซ่อมแซม ผู้รู้ software ของเครื่องและ software
packages ตลาดจากผู้รู้เรื่องเกี่ยวกับระบบการทำงานของเครื่อง ซึ่งเป็นการเชื่อมโยง
ระหว่าง hardware และ software ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้อง
เรื่องนี้ยังมีน้อย ดังนั้นผู้ที่สำเร็จทางสาขา Computer information หรือ information
sciences และ electrical engineering ยังเป็นสาขาที่จะมีตลาดอีกมากในอนาคต

งานประเภทต่อไปที่จะขยายตัวในอนาคตอันใกล้คืองานวิจัย ซึ่งขณะนี้ได้เป็นที่
แพร่หลายมากในวงวิชาการ จนทำให้อาจารย์หลายคนไม่มีเวลาสอนพอ และหลายคนต้อง
ตั้งบริษัทส่วนตัวเพื่อทำงานวิจัยได้สำเร็จคล่องตามเป้าหมาย ในอนาคตอันใกล้นี้ จะต้องมีการ
ขยายตัวของงานนี้ไปในทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาลอย่างกว้างขวาง ผู้ที่สมควรสมบัตินี้จะทำงานวิจัย
ได้ดี จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเก็บตัวเลข และบริหารตัวเลข และวิเคราะห์ ตัวเลขข้อมูลวิชาที่
จะเป็นพื้นฐานสำหรับงานนี้ จะเป็นวิชาจำพวกสถิติ และคณิตศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งจะมีสอนอยู่ใน
คณะวิศวกรรมศาสตร์ หรือคณะบริหารธุรกิจ และคณะเศรษฐศาสตร์วิชาที่เกี่ยวข้องก็คือ

ประกอบกับความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ วิชาภาษาต่างชาติที่มีบทบาททางด้านการค้าและการคมนาคมวิจิตรก็จะเป็นวิชาที่ยังมีความต้องการอยู่มาก เป็นต้นว่า วิชาภาษาอังกฤษและภาษาญี่ปุ่น ในอนาคตไม่ว่าจะมีการค้นคว้ากับโลกสังคมนิยม เช่นจีนกับรัสเซียมากเพียงใด ภาษาจีนและภาษารัสเซีย ก็อาจจะยังเป็นสาขาที่มีความสำคัญ

แนวโน้มที่ควรจะมีการลดการผลิตลง คือ อาชีพที่ต้องอาศัยการจ้างงานจากภาครัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบันจะเห็นได้ชัดว่า ภาครัฐบาลไม่สามารถจะขยายตัวได้เร็วเหมือนเช่นที่เป็นมาในอดีตทั้งนี้เพราะว่าภาระในการหาเงินมาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของรัฐบาลมีมากขึ้นทุกที ส่วนหนึ่งเพราะรัฐบาลเน้นนโยบายสร้างความมั่นคงในประเทศ เป็นอันดับหนึ่งมาตลอดโดยให้ความสำคัญกับรายจ่ายทางการทหารความจริงแล้วรายจ่ายทางการทหารย่อมมีผลในการจ้างงานมากเช่นเดียวกัน ถึงแม้จะไม่เน้นการจ้างงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษามากนักก็ตาม แต่รายจ่ายที่สำคัญทางการทหารนั้นเป็นการสั่งซื้ออาวุธจากต่างประเทศและค่าบำรุงรักษา รายจ่ายดังกล่าวจึงมีผลผูกพันทางด้านหนี้สินต่างประเทศของรัฐบาลเพิ่มมากขึ้น และการตั้งเงินงบประมาณของรัฐบาลในปัจจุบันมียอดเงินที่จะต้องชำระดอกเบี้ยและผ่อนคืนเงินต้นอยู่ในอัตราส่วนที่เริ่มมีนัยสำคัญ ขณะนี้ทางออกของรัฐบาลโดยการเรียกเก็บภาษีจากโครงสร้างภาษีที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจึงมีไม่เพียงพอต้องอาศัยกู้ยืมจากต่างประเทศมาปิดหีบควาย ภาวะการณ์เช่นนี้ทำให้รัฐไม่สามารถขยายการจ้างงานในอัตราส่วนที่เคยรับมาได้ในอดีต สาขาที่รัฐบาลรับเข้าไปมากในอดีต เช่นรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สาขาเหล่านี้จะต้องลดการผลิตผู้สำเร็จการศึกษาลงเพราะตลาดของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับดังกล่าวได้หดตัวลงอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม การพยายามเพิ่มหรือสนับสนุนสาขางานสาขาและลดบางสาขานั้นเป็นเรื่องที่ผู้จัดการศึกษาก็จะประสบปัญหาโดยตลอด เพราะสาขาที่มีความต้องการมากจากตลาดบุคลากรผู้สอนในสถานอุดมศึกษาจะถูกประมูลตัวไปจากตลาดโดยภาคเอกชน ทำให้สถานอุดมศึกษาไม่มีบุคลากรพอที่จะนำมาผลิตผู้สำเร็จการศึกษาให้มีคุณภาพตามที่พึงปรารถนาได้ ในทางตรงข้ามในสาขาที่มีการผลิตจนล้นตลาดแล้วสถาบันอุดมศึกษาจะปิดหรือยุบภาคหรือสาขาวิชาที่มีปัญหานั้นก็มีได้ เนื่องจากทิศทางในระยะปีงบประมาณการบริหารแผ่นดิน ทางที่จะทำได้มีแต่เพียงจำกัดปริมาณการผลิตในสาขาเหล่านั้นเท่านั้น และเมื่อมีมหาวิทยาลัยเปิดขึ้นมานโยบายดังกล่าวก็ไร้ผลโดยสิ้นเชิงทั้งนี้เพราะ วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยเปิดนั้นมุ่งที่จะสร้างความเท่าเทียมกันทางด้านโอกาสของการศึกษา โดยไม่ไถ่กังวลถึงปัญหาเรื่องอุปทานและอุปสงค์ของตลาดแรงงาน ดังนั้นในการพูดถึงอนาคตของตลาดแรงงานในขณะที่มีมหาวิทยาลัยเปิดดำเนินการอยู่เช่นนี้ จึงเป็นลักษณะความขัดแย้งของนโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวกับการศึกษาอย่างเด่นชัด

ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าการที่จะศึกษาถึงสภาพของตลาดแรงงานในอนาคตในการแก้ปัญหาโดยการปรับปรุงองค์อุปทานเข้าหากันนั้นเป็นเรื่องที่ถึงแม้จะมีความสำคัญแต่ก็ไม่มาก เพราะปัญหาจริง ๆ นั้น เป็นปัญหาของอุปทานมิใช่ปัญหาค่านอุปสงค์

อุปสงค์ไม่มีปัญหา

ประเด็นในตอนที่ต้องการจะเน้นให้เห็นว่า แท้จริงแล้วอุปสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีได้เป็นปัญหาแต่อย่างไร ปัญหานั้นเกิดจากอุปสงค์ของอุดมศึกษาของผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งกลายมาเป็นอุปทานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาภายหลังตัวเลขในตารางที่ 8 จะชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงในข้อนี้

ตารางที่ 8

อัตราการเพิ่มของอุปทานของผู้มีการศึกษาในระดับต่าง ๆ

พ.ศ.2520-2525

(เปอร์เซ็นต์ต่อปี)

ระดับการศึกษา	ผู้สำเร็จการศึกษา	จำนวนแรงงาน	การจ้างงาน	การว่างงาน
มัธยมศึกษาตอนต้น	5.4	7.5	7.1	14.4
มัธยมศึกษาตอนปลาย	18.0	20.4	20.2	24.2
อาชีวศึกษา	16.1	13.1	11.8	25.5
วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย	14.8	16.0	15.0	21.7
ฝึกหัดครู	11.8	24.6	25.8	2.3

ที่มา : คำนวณจากตัวเลขของสำนักงานสถิติแห่งชาติ การสำรวจแรงงาน รอบ 2

พ.ศ.2520-2525

จากตัวเลขนี้ชี้ให้เห็นว่า การจ้างงานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงอยู่แล้ว คือ ปีละ 15% ตัวเลขนี้ย่อมสูงกว่าอัตราการเพิ่มของประชากรมาก คือ 2.5% แนนอนการเพิ่มขึ้นเกิน 2.5% นั้น เป็นสิ่งที่ควรจะต้องเกิดขึ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนโครงสร้างของทรัพยากรมนุษย์ให้นำมาใช้ในการผลิตเพื่อเป็นการสนับสนุนการขยายตัวของอัตราขยายตัวของเศรษฐกิจ การขยายตัวของเศรษฐกิจนั้นปกติในระยะหลังจะอยู่ในอัตราการเพิ่ม 6% ดังนั้น การเพิ่มขึ้นของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อยอมให้มีการเปลี่ยนโครงสร้างของการจ้างงานที่มั่นคงโน้มในการจ้างผู้ที่มีคุณภาพสูงขึ้น อัตราการเพิ่มประมาณปีละ 10% จึงนับว่าน่าจะเป็นเพดานที่เหมาะสม แต่ระบบเศรษฐกิจยังทำได้ดีกว่านั้น โดยสามารถจ้างงานได้ถึง 15% ต่อปี มองทางค่านอุปสงค์แล้วนับได้ว่าเป็นการสำเร็จที่สำคัญทางค่านอุปสงค์อยู่แล้ว

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ปัญหาทางค่านอุปทาน อุปทานของแรงงานในระดับอุดมศึกษา เพิ่มขึ้นถึงปีละ 16% ดังนั้น จึงเริ่มก่อให้เกิดปัญหาการวางแผนของผู้มีการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ถ้าหากการเพิ่มของบัณฑิตเพิ่มในอัตราเฉลี่ยปีละ 30,000 คน ในระยะ 5 ปี ข้างหน้า หรือ ประมาณ 15% ของอัตราที่ผลิตได้ในปัจจุบันจากมหาวิทยาลัยปิด โดยที่ทั้งข้อสมมติฐานว่าบัณฑิตจากวิทยาลัยเปิดทั้งหมดมีงานทำแล้ว ปัญหาเรื่องตลาดแรงงานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็จะไม่เป็นปัญหาอีกต่อไป แต่ข้อเท็จจริงมิได้เป็นเช่นนั้น ข้อนี้จึงทำให้เกิดเป็นปัญหาในคานตลาดแรงงานและทำให้ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษามองหาช่องทางว่าจะมีตลาดแรงงานใหม่ ๆ สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างไรบ้าง ซึ่งก็ได้มีการกล่าวถึงในตอนก่อนหน้านี้

เมื่อปัญหาที่แท้จริงเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อตลาดแรงงานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างรุนแรง ทางแก้ปัญหาก็ตรงจุดคือจะต้องพยายามแก้ไขทางค่านอุปทานเป็นหลักซึ่งจะได้นำเสนอในตอนต่อไป

ข้อเสนอในการแก้ปัญหาอุปทาน

ในการเสนอการแก้ปัญหานี้จะแบ่งประเด็นออกเป็นระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว แนนอนการแก้ปัญหาให้ถึงรากของปัญหาก็จริง ๆ จะต้องเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาว แต่อาจจะรอรระยะยาวแต่เพียงอย่างเดียว ปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะสะสมมากขึ้นจนเกิดเป็นปัญหาทางการเมืองเสีย ก่อนดังนั้นมาตรการในระยะสั้นระยะปานกลางก็เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน

สำหรับระยะสั้นนั้นเป็นเรื่องที่จะต้องปรับอุปทานและอุปสงค์เข้าหากัน ได้มีความพยายามริเริ่มแล้วในกรณีของการฝึกหัดครู แต่ความพยายามจากด้านอาชีวศึกษายังมีไม่ชัดเจนว่าจะมีมาตรการใด ๆ ที่จะลดการผลิตลงมิให้เป็นไปตามแนวโน้มที่คาดคะเนเอาไว้ ส่วนในมหาวิทยาลัยนั้น การลดการผลิตหรือควบคุมปริมาณการผลิตในมหาวิทยาลัยปิดนั้นจะมีผลไม่มากนัก ทั้งนี้เพราะนักศึกษาของมหาวิทยาลัยปิดและผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยปิด ในอนาคตอันใกล้จะมีสัดส่วนที่ลดลงเป็นอันมากเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัย วิทยาลัยเปิด ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่มหาวิทยาลัยเปิดจะต้องมีส่วนช่วยควบคุมปริมาณด้วย ไม่ว่าจะเป็นไปในรูปปิดมหาวิทยาลัยเปิดเสียแห่งหนึ่ง เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง หรืออาจจะใช้วิธีเพิ่มความเข้มงวดในด้านคุณภาพ ซึ่งก็เท่ากับเป็นการลดจำนวนบัณฑิตทางอ้อม หรือมีนโยบายที่จะรับเฉพาะผู้ที่มิอาจเข้าแล้วเป็นส่วนใหญ่ ขณะเดียวกันก็ต้องหันไปผลิตบัณฑิตในสาขาที่มีความต้องการสูงขึ้นในอนาคต เช่นบัณฑิตที่จะส่งไปให้ภาคอุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม ซึ่งเป็นภาคที่กำลังขยายตัว ในการรับผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษา รวมทั้งในสาขาที่กำลังมีการขยายตัวในอนาคต คือสาขาทางเทคโนโลยีเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าจะเป็นผู้บำรุงรักษา ผู้รู้จักการทำงานของเครื่อง ผู้รู้จัก hardware ของเครื่อง และผู้ที่มีความสามารถในด้าน software รวมทั้งผู้ที่มีความสามารถในการทำงานวิจัยซึ่งกำลังขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในประเทศไทยในปัจจุบัน

มาตรการในระยะสั้นจะใช้ไม่ได้มากนักก็จะเกิดปัญหาถ้าหากไม่มีการแก้ไขโครงสร้างของระบบสิ่งจูงใจดังที่ได้อธิบายไว้แต่ต้นแล้ว คราบโคที่สังคมยังมีลักษณะความแตกต่างของชนชั้นทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน ผู้ที่สังกัดอยู่ในชนชั้นกลางระดับต่ำก็พยายามที่จะให้มีการผลักดันทางการเมืองเพื่อบุตรหลานของตนจะได้มีโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมผู้อื่น และข้อนี้เองที่เป็นที่มาของการขยายวิทยาลัยครู วิทยาลัยเทคนิค และมหาวิทยาลัยเปิดกันอย่างรวดเร็วในช่วงระยะเวลาเพียง 20 ปีที่ผ่านมา ดังนั้นมาตรการในระยะสั้นก็ย่อมที่จะต้องล้มเหลวด้วย ถ้าโครงสร้างของสิ่งจูงใจไม่ได้รับการแก้ไข

การแก้ไขโครงสร้างสิ่งจูงใจถ้าหากจะดูตามฝั่งข้างต้นจะเห็นได้ว่าจะต้องมีความพยายามในการลดช่องว่างระหว่างรายได้ของกรรมกรชาวนา กับชนชั้นกลางระดับต่ำ และชนชั้นกลางและชั้นสูง การจะยกระดับรายได้ของกรรมกรโดยไม่แก้ไขรายได้ของชาวนานั้น ย่อมเป็นไปได้ไม่ได้เพราะขณะนี้กรรมกรส่วนใหญ่ก็ได้รับค่าแรงตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ค่าแรงสูงขึ้น ชาวนาจะออกจากชนบทมาเป็นกรรมกรในเมืองทำให้อัตราค่าจ้างในเมืองลดค่าลงการแก้ปัญหานี้จะต้องกระทำพร้อมกันทั้งสองฝั่ง เพิ่มราคาค่าผลิตทางการเกษตร พร้อมกับการเพิ่มค่าแรงของกรรมกร วิธีนี้จะแก้ไข แต่จะมีปัญหาคือ ผู้ที่เดือดร้อนจะเป็นชนชั้นกลางระดับต่ำซึ่งจะมีฐานะทางเศรษฐกิจลดลงเนื่องจากค่าครองชีพสูงขึ้น และกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่มีแรงผลักดันทางการเมืองมากที่สุดทำให้กระแสน้ำของสังคมนี้ สามารถหยุดความพยายามของรัฐบาลได้ถ้าหากเผชิญรัฐบาลคิดพยายามที่จะหาทางยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ทางกรรมกรและชาวนาในอีกทางหนึ่งที่รัฐจะทำได้คือปรับระบบตอบแทนในราชการให้มีการพิจารณาถึงประสบการณ์มากกว่าคุณวุฒิ "กระดาน" บ้าง และไม่ยอมให้ชั้นวังมียาวเกินไป จนเป็นเหตุให้มีความเหลื่อมล้ำค่าสูงในฐานะเศรษฐกิจระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย ที่สำคัญคือจะต้องวิเคราห์ระบบอภิสิทธิ์ต่าง ๆ ที่ได้มากับตำแหน่งหน้าที่ในอบต. แต่ถ้าหากทำอย่างนี้ก็จะก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างผลตอบแทนในระบบราชการ กับผลตอบแทนในธุรกิจขนาดใหญ่ และบริษัทข้ามชาติ ตลอดจนองค์กรระหว่างประเทศจะทำให้มีปัญหาในการหาคนเข้ามารับใช้ระบบราชการลำบากยิ่งขึ้น และที่สำคัญก็คือเมื่อมาตรการดังกล่าวมีผลกระทบถึงตัวข้าราชการสำคัญ ๆ ที่เป็นผู้สนับสนุนรัฐบาลโดยตรง การที่รัฐบาลพยายามแก้ไขโครงสร้างส่วนนี้ก็จะอาจจะถูกระบบราชการขัด สิ้นกีดกัน และในทางปฏิบัติ ข้าราชการในระดับนี้กับรัฐบาลมักจะเป็นบุคคลคนเดียวกัน การหวังที่จะให้มีการแก้ไขในเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่ยาก อย่างไรก็ตาม ทางออกที่น่าจะยอมรับกันได้ในการแก้ไขโครงสร้างสิ่งจูงใจนี้ก็คือ การนำระบบที่คล้าย ๆ กับของญี่ปุ่นมาใช้ คือ ให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาทุกระดับมาเริ่มตนที่จุดเดียวกันและถ้าผู้ใดมีความสามารถจริงก็อาจจะได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งได้เร็วขึ้น ผู้ที่ไม่มีความสามารถหรือมีความสามารถน้อยก็อาจจะไปไต่ช้า วิธีการดังกล่าวนี้จะช่วยสนับสนุนในค่าน้ำใจให้คนพึงระบบการศึกษาแบบน้อยลงและให้ความสำคัญแก่การฝึกอบรมในระบบการทำงานมากขึ้น วิธีการนี้รับกับนโยบายของธุรกิจเอกชนของผู้ที่มุ่งจะฝึกตนเองโดยรับคนหนุ่ม ๆ เขามา และมักไม่ค่อยมีการย้ายผู้อาวุโสระหว่างบริษัทมากนัก

ปัญหาสำหรับข้อเสนออีกคือหัวใจของความสำเร็จนั้นอยู่ที่ว่าทั้งฝ่ายราชการและเอกชน จะต้องปฏิบัติเหมือนกัน ถ้าหากฝ่ายราชการปฏิบัติแต่เพียงอย่างเดียวก็คงจะไม่มีใครที่มีคุณสมบัติทางการศึกษาสูงมาสมัครรับราชการ สำหรับเอกชนของไทยนั้น ยังไม่มีขนาดใหญ่ว่าจะจัดการอบรมเอาเองได้ ยังต้องใช้วิธีแย่งประมูลตัวผู้ที่มีความสามารถจากที่ต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ ข้อเสนอดังกล่าวก็คงจะปฏิบัติได้ยาก

ในที่นี้ใครจะเน้นประเด็นให้เห็นชัดว่าทั้งมาตรการระยะสั้น คือ การปรับปรุงอุปทานเข้าหาอุปสงค์ กับมาตรการระยะปานกลางคือ การแก้ไขระบบหัวใจในรูปแบบของญี่ปุ่น ถึงแม้ว่าจะปฏิบัติได้โดยไม่มีอุปสรรค (ซึ่งความจริงแล้วเกือบจะไม่มีทางเป็นไปได้) ก็มิใช่เป็นการแก้ปัญหการว่างงานของทั้งระบบเศรษฐกิจ เพียงแต่เป็นการลดการว่างงานทางคนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแต่ไปเพิ่มการว่างงานสำหรับผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า เพราะปัญหาการว่างงานของทั้งประเทศที่เป็นผล จากกลยุทธ์ในการพัฒนา ทั้งสองวิธียังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถึงรากถึงโคน

ภาพในอนาคตภาพที่ 2 : ไทวัน-เกาหลี-ญี่ปุ่น (สภาพพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ)

ได้มีผู้เสนอแนวคิดในทางที่สอง เพื่อแก้ปัญหการว่างงานในอนาคตในเชิงขยายอุปสงค์ของการจ้างงาน แนวคิดนี้มีกระแสน้ำหลักจากสภาพพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ คือ แผนการพัฒนาหลักเมืองรอง และอุตสาหกรรมในต่างจังหวัด รวมไปถึงอุตสาหกรรมในชนบท ดังเช่นไทวัน เกาหลี ซึ่งคงจะมีพัฒนาการต่อไปเป็นแบบประเทศญี่ปุ่น

ผู้เขียนใคร่ขอประเด็นว่าในสภาพโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในทางเป็นจริงย่อมเป็นไปได้ที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมในลักษณะเมืองหลัก เมืองรอง และหัตถอุตสาหกรรมในชนบทในประการแรกถ้าหากรัฐมีความประสงค์ที่จะทำเช่นนั้นจริงจะต้องเพิ่มการสร้าง การลงทุนขั้นพื้นฐานเพื่อการอุตสาหกรรมให้ทัดเทียมกับการความสะดวกต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในเมืองหลักในปัจจุบัน เพราะถ้าหากไม่มีความสะดวกเท่าเทียมกันแล้วหรือมากกว่าหรือไม่มีมาตรการ ใจอย่างอื่น ที่สูงพออุตสาหกรรมก็คงจะไม่ขยายตัวตามไป ทั้งนี้ประโยชน์จากที่ตั้งเดิมมีอยู่มากแล้ว ถ้าหากรัฐจะไปลงทุนขนาดใหญ่ ก็จะขัดขวางหนี้สินที่มีอยู่ในขณะนี้แล้วถึงหนึ่งแสนล้านบาท การลงทุนในโครงการลักษณะเช่นนี้ คงจะต้องใช้เงินกู้เป็นจำนวนมากซึ่งจะทำให้มีปัญหาว่าจะไปชนขีดจำกัดในการถอนชำระเงินทุน และดอกเบี้ย ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาคูณการค้าและดุลการชำระเงินของประเทศในขณะนี้

ประการต่อไป การขยายอุตสาหกรรมให้มากขึ้นจะต้องคำนึงถึงการแข่งขันในตลาดต่างประเทศเป็นสำคัญทั้งนี้เพราะขนาดของตลาดในประเทศ มีความจำกัดโดยโครงสร้างของการกระจายรายได้ทำให้ผลิตผลตลาดจำกัดอยู่ในวงของผู้บริโภคประมาณ 13% ของทั้งหมด ที่มีรายได้ประมาณ 70% ของรายได้ทั้งหมดในลักษณะเช่นนี้สินค้าที่ผลิตได้จึงต้องเป็นสินค้าที่สนองความต้องการของชนชั้นกลางระดับต่ำ ชนชั้นกลางและชนชั้นสูง ซึ่งอยู่เกินเอื้อมที่กรรมการและชาวนา

จะหาซื้อได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ตลาดต่างประเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็น แต่ในภาวะที่สถานการณ์เศรษฐกิจของโลกมีแนวโน้มที่จะคึกคักโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่มีปัญหาการว่างงานของแรงงานในประเทศที่พัฒนาแล้วก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น การตั้งกำแพงภาษี การจำกัดโควตานำเข้าสินค้าจากประเทศที่พัฒนาแล้วก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น การตั้งกำแพงภาษี การจำกัดโควตานำเข้าสินค้าจากประเทศกำลังพัฒนาโดยประเทศที่พัฒนาแล้วคงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมากทั้งนี้ เพื่อป้องกันอุตสาหกรรมภายในประเทศของตนเอง และตลาดแรงงานของตน มีแนวโน้มที่เด่นชัดที่ประเทศพัฒนาจะค้าขายกันเองมากขึ้น และซื้อสินค้าจากประเทศกำลังพัฒนาน้อยลง นอกจากนั้นสินค้าของเราเองยังต้องแข่งขันกับสินค้าของ ฮอลแลนด์ สิงคโปร์ ไต้หวัน และเกาหลี ซึ่งเป็นประเทศที่เราต้องการจะเอาอย่าง และเรามีเทคนิคในผลิตภัณฑ์หลังจากจะนั้นในทางปฏิบัติ ปัญหาเรื่องตลาดต่างประเทศจะเป็นปัญหาที่สำคัญถ้าหากจะมีการขยายอุตสาหกรรมออกไปยังต่างประเทศ ยกเว้นจะขยายอุตสาหกรรมเพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่นซึ่งก็มีขนาดจำกัดทำให้ขนาดการผลิตเล็กและไม่สามารถแข่งขันกับอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่กว่าในเมืองใหญ่ อุตสาหกรรมทางจังหวัด ถ้าหากจะผลิตเฉพาะสนองตลาดภายในท้องถิ่นก็จะมีปัญหาในเรื่องขนาดการผลิตซึ่งก็กล่าวมาแล้วในข้อที่สอง แต่ถ้าหากจะขยายการผลิตเพื่อแข่งตลาดในเมืองใหญ่ก็ยังไม่มีความเป็นไปได้เพราะมีความเสียเปรียบในด้านค่าขนส่ง

ประการสุดท้าย มีความเชื่อที่ไม่ถูกต้องกันว่า เนื่องจากความได้เปรียบของอุตสาหกรรมนั้นถ้าอยู่ในแหล่งใกล้วัตถุดิบและมีแรงงานถูกอยู่แล้วก็อาจจะขยายตัวได้ เช่นโรงงานผลไม้ และอาหารแปรรูปในกรณีเช่นนี้เป็นกรณีพิเศษเพราะผลไม้และอาหารเป็นสิ่งที่เน่าเสียได้ง่าย และมีค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูงและประการสำคัญก็คือ ตลาดที่สำคัญเป็นตลาดในต่างประเทศในกรณีนี้การอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบจึงมีความได้เปรียบ แต่ความได้เปรียบดังกล่าวนี้จะกล่าวไม่ได้โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ ขบวนการส่วนใหญ่มีการผลิตตามฤดูกาล ถึงแม้ว่าแรงงานในชนบทจะไม่สูงมากนักแต่ก็ต่ำกว่าในเมืองไม่มากนัก ทั้งนี้เพราะค่าแรงงานสำหรับงานส่วนใหญ่ได้ถูกกลืนให้ต่ำอยู่ในระดับที่เพียงแต่เลี้ยงตัวเองรอดได้เท่านั้น ในบริเวณที่มีการผลิตตามฤดูกาล ชาวบ้านจะมาทำงานในโรงงานก็ต่อเมื่อไม่มีงานทำในที่ทำงานของตนเอง ฉะนั้น โรงงานในท้องถิ่นจะต้องประสบปัญหา การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลมาก ซึ่งโรงงานในต่างประเทศหรือที่ใดก็ตามคงจะไม่สามารถทนต่อสภาพเครื่องจักรที่ว่างงานและวัตถุดิบต้องเสียหายเนื่องจากขาดแคลนแรงงานเป็นแน่ ฉะนั้น ความคิดในการพัฒนาเมืองหลัก เมืองรอง การขยายขยายอุตสาหกรรมในทางจังหวัดจึงดูว่าไม่น่าจะมีพื้นฐานที่มั่นคงมารองรับความคิดนี้ได้

ส่วนปัญหาการพัฒนาอุตสาหกรรมในชนบท อาจารย์นิพนธ์ พัวพงศกร ได้ชี้ให้เห็นว่า ยังไม่มีทางจะปรับปรุงได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมากนัก ทั้งนี้เพราะชาวบ้านนั้นจัดการทำหัตถอุตสาหกรรมในหมู่บ้านเป็นอาชีพรองเท่านั้น เนื่องจากถ้าเขาไม่สามารถขายผลผลิตได้เขาก็ยัง มีข้าวกิน และจะเลือกใช้เวลาที่ว่างเท่านั้น เพื่อการนี้ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ถูกต้อง เพราะโดยทั่วไปรายได้ของชาวบ้านจากกิจกรรมหัตถอุตสาหกรรมทุกวันจะน้อยกว่ารายได้จากการเกษตร

โดยตรง ดังนั้นชาวบ้านคงจะไม่คิดจะขายทุน ขยายขนาดการผลิตและต้องลงทุนศึกษาเล่าเรียนมากมายเพื่อที่จะขายอุตสาหกรรมในอนาคต ประกอบกับสภาพความเป็นจริงทางด้านการเงินในชนบท เกือบมีความเป็นไปได้ยากที่จะมีโอกาสขยายตัวของอุตสาหกรรมในชนบท

แท้จริงประเทศไทยเป็นประเทศที่มีรากฐานในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ในเมื่อขณะนี้พลเมืองของโลกมีจำนวน 4 พันล้านคนไปแล้ว และคาดว่าจะเกินจำนวน 6.5 พันล้านคนในปี 2543 อนาคตในการผลิตอาหารและส่งออกอาหารสำเร็จรูป นั้นน่าจะยังมีอยู่มากเพียงเท่าว่าประชาชนจำนวนมากที่เริ่มหันเหกันไปเพิ่มขึ้นในประเทศที่มีอำนาจซื้อต่ำ แต่ในประเทศที่พัฒนาแล้วอัตราเพิ่มอยู่ระหว่าง 0-1.0% เท่านั้น ปัญหานี้เป็นปัญหาเช่นเดียวกับในชนบทของไทยเอง ดังนั้นถึงแม้ประชากรของโลกจะเพิ่มขึ้นรวดเร็ว แต่อำนาจซื้อของประชากรที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากคงจะไม่สูงนัก อย่างไรก็ตามการเกษตรและการผลิตอาหารสำเร็จรูปก็ยังคงมีความหวังและเป็นการผลิตที่มีความได้เปรียบเชิงสัมพัทธ์สำหรับประเทศไทย ลักษณะที่ไม่พึงปรารถนาในปัจจุบันที่เกิดขึ้นก็คือ เราส่งสินค้าประเภทอาหารสดหยาบในขณะที่ประชาชนส่วนมากในชนบทและในแหล่งเสื่อมโทรมในเมืองเป็นโรคขาดอาหาร เพียงแต่เพื่อซื้อใหญ่ โทรทัศน์ และวีดีโอ รวมทั้งรถยนต์ส่วนตัวเข้ามานั่ง ภาพเช่นนี้สะท้อนออกมาจากลักษณะของความวิปริตในการกระจายรายได้ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศ

ทางออกที่ถูกต้องสำหรับประเทศไทยจึงน่าจะเป็นการหันกลับไปส่งเสริมการพัฒนาชนบทให้ชนบทสามารถพึ่งตัวเองได้ เช่นต่อสายกับของประชากรส่วนมากของประเทศ และเช่นแหล่งจ้างงานใหญ่ของประเทศด้วย

ภาพในอนาคต ภาพที่ 3 : ชนบทพึ่งพาตนเอง (วิบูลย์ เข้มเฉลิม)

ในระยะเวลา 10 กว่าปีที่ผ่านมาหลังจากที่ อาจารย์ ดร.บ่วย อึ้งภากรณ์ เริ่มก่อตั้งมูลนิธิพัฒนาชนบทเป็นครั้งแรกที่จังหวัดชัยนาท ก็เกิดมีนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาชนบทเกิดขึ้นมากมาย การที่ยกเอาชื่อผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม มาเป็นชื่อของภาพนี้ เป็นแต่เพียงต้องการเน้นนวัตกรรมในการพัฒนาชนบทของไทยโดยคนไทย และอาศัยความคิดแบบไทย ๆ ที่เกิดจากโครงสร้างและรากฐานวัฒนธรรมของไทย โดยไม่ต้องไปลอกเลียนแบบฝรั่ง ๆ กลาง ๆ มาจากต่างชาติไม่ว่าจะเป็นระบบคอมมิวนิสต์ของจีน เติร์กเมกิสถานของเกาหลี หรือ คีบูก ของอิสราเอล

ในทางตรงข้าม นวัตกรรมในเรื่องชนบทพึ่งพาตัวเองของผู้ใหญ่ วิบูลย์ เข้มเฉลิม แห่งจังหวัดฉะเชิงเทรา ก็มิได้หมายจะให้มันเป็นแบบจำลองของทั้งประเทศ เพราะได้มีรูปแบบที่พลิกแพลงแตกต่างกันมากมาย หากแต่มีใจส่งความสนใจจาก นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเท่าที่ควร เนื่องจากมีแต่ไปมองหาของจากต่างประเทศทั้งรัฐจริงบ้างไม่จริงบ้าง การใช้ชื่อภาพในอนาคตนี้ว่า วิบูลย์ เข้มเฉลิม จึงเป็นแต่เพียงตัวแทนของการต้านกระแสวัฒนธรรมของการไหลบ่า จากรูปแบบของต่างประเทศผ่านนักวิชาการและข้าราชการในเมืองไปสู่ชนบทของไทย

ประเด็นสำคัญที่จะพิจารณาในเรื่องนี้ที่รูปแบบของการพัฒนาชนบทในลักษณะที่ชนบท
 อยู่ได้มิใช่เป็นการพัฒนาแบบเมืองรุกชนบท อย่างเช่นที่เคยเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในอดีต ในอดีตเมื่อ
 มีการพัฒนาเข้าไปถึงที่ใดชาวชนบทก็ไม่สามารถจะอยู่ได้โดยมีทางเลือกอยู่สองทาง คือ หันเข้าป่า
 เพื่อไปหักร้างถางพงเอาใหม่ หรือเข้ามาเป็นกรรมกร หรือผู้วางงานในเมือง ทั้งนี้เพราะที่ให้เป็น
 แคมป์ของเขาคูหรืออั้งยี่ หรือถูกยึดครองโดยอำนาจกฎหมายจากนายทุน และข้าราชการ
 ตลอดจนผู้มีอำนาจอิทธิพลจากในเมืองทันที ที่ถนนและไปรษณีย์ไปถึงหมู่บ้านพร้อมทั้งเทคนิคในการผลิต
 ที่ทำเขามากก็เปลี่ยนไปในลักษณะที่ประหยัดแรงงานจึงทำให้ชาวชนบทที่อาศัยอยู่เดิมไม่สามารถจะอยู่
 ต่อไปได้ ขอนี้จึงเป็นส่วนสำคัญของปัญหาการวางงานในปัจจุบัน และจะเป็นปัญหาสำคัญในอนาคต
 ถ้าหากไม่ได้รับการแก้ไขที่ถูกต้อง การแก้ปัญหาการวางงานในระยะยาวคือ การพัฒนาในลักษณะ
 ที่ชนบทสามารถอยู่ได้ ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นผู้สำเร็จการศึกษาของชุมชน พร้อมจะกลับไปใช้ชีวิต
 ในชุมชน และทำชุมชนให้อยู่ได้ โดยสามารถพึ่งพาตัวเองได้และปราศจากการครอบงำเอารัด
 เอาเปรียบจากเมืองวิธีการที่จะนำมาเสนอนั้นมีมากมาย แต่มีได้เป็นประเด็นของบทความนี้โดย
 ครั้นจึงจะขอละเอาไว้ครั้นก่อน ปัญหาที่สำคัญขอให้ฝ่ายรัฐบาลมองนวัตกรรมเหล่านี้ ด้วยสายตา
 ที่เป็นมิตร และไม่ถือว่าเป็นเรื่องของผู้ออกการร้ายทำลายชาติ ก็คงจะเป็นสิ่งที่พอเพียงปัญหาการ
 พัฒนาชนบทที่แท้จริงคือ การพัฒนาความคิด ความเข้าใจ ของเจ้าหน้าที่รัฐบาลให้มีทัศนคติที่ถูก
 ต้องต่อการพัฒนาของชุมชนที่ต้องการช่วยตัวเอง ถ้าหากทำได้เช่นนี้ ก็จะเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาว
 ได้อย่างแท้จริงเป็นการลดช่องว่างระหว่างรายได้ของกรรมกรและชาวนากับส่วนที่เหลือ ซึ่งเป็น
 การแก้ปัญหาโครงสร้างของสังคมอย่างแท้จริง และพร้อมกันนั้นก็เป็นการแก้ปัญหาการวางงาน
 ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานของประเทศด้วย ถึงแม้วิธีดังกล่าวจะรัดรายได้ในชนบทจะไม่สูงขึ้นรวดเร็ว
 นักแต่ก็สามารถเลี้ยงตัวเองได้ดี และดึงดูดให้ผู้ที่มีความรู้ทันสมัยทั้งหลักฐานประกอบอาชีพ
 ในชนบท ในแง่นี้จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชน โดยเน้นวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งและสามารถ
 ต่อต้านวัฒนธรรมในเมืองได้ โดยต่อต้านวัฒนธรรมที่เป็นพิษเป็นภัยจากในเมือง ในขณะเดียวกัน
 วัฒนธรรมบางอย่างที่ล้าหลัง เช่นผู้ที่อยู่ในชุมชนมีความเชื่อว่าผู้ที่มีการศึกษาถ้าหากต้องกลับมา
 ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จล้มเหลว ถ้าหากแก้ไขทัศนคติเช่นนี้ได้จะมีผู้สำเร็จการศึกษา
 ที่ไม่ได้อาศัยเป็นเครื่องมือของเมืองหรือศูนย์กลาง แต่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ต้องการจะพัฒนาชุมชนให้มี
 ความสามารถพึ่งพาตัวเองได้ กลับไปทำงานและใช้ชีวิตในชนบทบางในขณะเดียวกันก็สามารถที่จะ
 รักษาเอกลักษณ์ของชนบท และทำให้ชนบทมีความสุขตามอัตภาพได้ในรูปแบบเช่นนี้การศึกษาใน
 มหาวิทยาลัยเปิด ในแบบของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชก็จะเป็นระบบการศึกษาเปิดที่เป็น
 ประโยชน์กับทุกคนอย่างแท้จริง และในระยะยาวนี้ถ้าหากมหาวิทยาลัยเปิดจะหันมาเน้นการสอน
 ในวิชาที่มีใฝ่สนับสนุนให้มีการแข่งขันเข้าสู่ตลาดแรงงาน แต่เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทให้
 ชนบทพึ่งพาตัวเองได้แล้วมหาวิทยาลัยคงจะมีบทบาทในบทบาทที่สำคัญมาก

ถ้าหากไม่พยายามแก้ไขรูปแบบเช่นนี้ และไม่เชื่อว่าทางออกเช่นนี้จะเป็นไปได้ ประเทศไทยในอนาคตก็คงไม่มีทางเลือกอย่างอื่น นอกจากพัฒนาตามรูปแบบของไทยวัน เกาหลี และญี่ปุ่น ซึ่งในทางที่เป็นจริงคงจะเป็นไปได้เช่นกัน คงจะเป็นไคแต่เพียงฟิลิปปินส์ หรือบราซิล เนื่องจากปัญหาหนี้สินซึ่งมีอยู่มากแล้ว ในปัจจุบันและความล้าหลังทางวิชาการ ซึ่งประเทศกำลังอยู่ในภาพที่กำลังจะล้มละลายเนื่องจากสภาพหนี้สินล้นพ้นตัว ความขัดแย้งภายในประเทศเป็น เหตุการปกติของชีวิตประจำวัน ซึ่งในที่สุดแล้วจะไม่มีชนบทเหลือไว้ให้เห็นเป็นทางเลือกสำหรับผู้ที่ไม่ชอบใช้ชีวิตในเมือง เพราะชีวิตในชนบทจะกลายเป็นบริวารของเมืองไปในที่สุดสะสมเข้ามาปัญหา การว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษากำลังจะทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ

ภาพในอนาคตที่ 4 : พัฒนาศมยสานรัฐบาลเอกชน (ทางออกที่อาจจะเป็นไปได้แต่ไม่คุ้มค่าที่ควร)

ในภาพสุดท้ายได้มีผู้เสนอว่าในอนาคตโครงการสภาตำบลก็ตาม โครงการพัฒนาชนบท โดยสี่กระทรวงหลัก ในอนาคตอันใกล้ก็คงจะมีการเพิ่มการจ้างงานทางด้านสังคมศาสตร์เป็น อันมาก ปัญหาการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาสังคมศาสตร์ สาธารณะสุข และวิทยาศาสตร์ ประยุกต์ในทุกสาขาน่าจะลดน้อยลงไป ข้อเสนอที่มีความเป็นไปได้มากถ้าหากพิจารณาแนวโน้ม ที่จะเกิดขึ้นจริง แต่ข้ออ่อนของข้อเสนอนี้ก็คือ ความคิดในการพัฒนายังคงเป็นยุทธศาสตร์เดิมคือ เมืองรุกรานชนบท เพราะบัณฑิตที่ส่งเข้าไปทำงานเป็นตัวแทนของศูนย์กลางของอำนาจจากในเมือง แทนที่จะเป็นบัณฑิตของชนบทเอง ปัญหาต่อมาคือได้ชี้ให้เห็นแล้วในตอนต้นว่า แท้จริงแล้ว อุปสงค์ของแรงงานในระดับนี้ไม่มีปัญหาการพยายามแก้ปัญหาโดยการเพิ่มตำแหน่งงานเช่นนี้ เป็นการขยายความคาดหวังในลักษณะที่เกินความเป็นจริง จะมีการขยายการผลิตตาม และจะมีปัญหาการว่างงานตามมาเสมือนการวิ่งไล่จับเงา นอกจากนั้นการพัฒนาในรูปแบบที่ประชาชน มิได้เป็นเจ้าขององค์กรของเขาเองโดยจัดสำนักว่าเขาเป็นผู้ก่อตั้งขึ้นเองไม่ใช่เบื่องบนมาตั้งให้ นั้นเป็นสิ่งสำคัญ กรณีที่เบื่องบนตั้งให้เมื่อต้องเผชิญอุปสรรคที่สำคัญอาจจะมีอันเป็นต้องล่มสลาย แต่ถ้ามององค์กรของประชาชนในชนบทแล้ว การที่สมาชิกของเขาจะยื่นหัตถ์เพื่อแก้ไขสถานะ การเพื่อตัวของเขาเองมีมาก ดังนั้นถึงภาพนี้จะมีทางเป็นไปได้จริง ก็มีได้แก้ปัญหาระยะยาว แต่ประการใด จึงเป็นตัวอย่างของการทดลองความคิดในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปเท่านั้น

สรุป

การศึกษาเป็นขบวนการเรียนรู้และสั่งผ่านวัฒนธรรมในความหมายที่กว้างขวาง การศึกษาเพื่อการฝึกฝนทักษะในการประกอบอาชีพนั้น เป็นเพียงเป้าหมายอย่างหนึ่งของการศึกษาเท่านั้น อย่างไรก็ตามปัญหานี้ได้รับการเน้นเป็นพิเศษก็เพราะว่าเกิดมีผู้ที่ได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา สำเร็จการศึกษามาแล้วว่างงานเป็นจำนวนมาก ปัญหาเช่นนี้ส่วนสำคัญเกิดจากโครงสร้างของระบบสูงในที่สุดทำให้บุคคลที่พอจะมีช่องทางศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมศึกษาเพื่อใช้วิทยฐานะทางการศึกษาเป็นเครื่องมือในการประเมินค่าและความสามารถ จากสาเหตุดังกล่าวก่อให้เกิดการผลักดันในทางการเมืองให้เปิดสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยที่ผู้จัดการการศึกษาส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าเป็นการช่วยเหลือให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษาให้มีโอกาสมากขึ้น และในขณะเดียวกันก็ได้คิดถึงปัญหาการมีงานทำมากนักเพราะคิดถึงหน้าที่ประการอื่น ๆ ของการศึกษา ก็คือการเพิ่มพูนความรู้ให้ปัจเจกชนให้ช่วยตัวเองได้และมีชีวิตที่ดีอยู่ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยเปิดนั้นผู้บริหารการศึกษา และอาจารย์มิได้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับนักศึกษามากนักจึงไม่รู้สึกว่าการศึกษาเพื่อให้อุบัติสำเร็จการศึกษาของตนว่างงานนั้น เป็นสิ่งที่เสียหายแต่อย่างใด กลับถือว่าเป็นการช่วยเปิดโอกาสทางการศึกษา แต่เรื่องงานเป็นเรื่องที่ผู้รับการศึกษาจะต้องรับผิดชอบเอง

จากลักษณะดังกล่าวจึงทำให้มีแนวโน้มที่จะมีผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้นและแนวโน้มในการว่างงานก็จะมีมากขึ้น ปัญหาดังกล่าวนี้อาจได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องมีทางเป็นไปได้ที่จะศึกษาแนวทางของอุปสงค์ในขนาดของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสาขาต่าง ๆ เพื่อที่จะจัดอุปทานทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด แต่ก็เป็นเรื่องที่ยากที่ในสาขาใดที่มีอุปสงค์มากสถานอุดมศึกษาก็มักจะขาดแคลนผู้สอนด้วย ดังนั้น ความต้องการจึงมีค่อนข้างแน่ชัด สำหรับสถานอุดมศึกษา แต่ก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาได้ ส่วนที่มีอุปทานเกินนั้นก็จะมีปัญหาในเรื่องการควบคุมการผลิตเช่นกัน

ในอีกอุปสงค์ก็จะไม่ใช่เป็นประเด็นของปัญหาเพราะการขายตัวของอุปสงค์นั้นอยู่ในอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูงอยู่แล้ว ปัญหานี้ขึ้นอยู่กับอุปทานมากกว่า ปัญหาจึงมีอยู่ว่าจะมีวิธีอย่างไรที่จะแก้ปัญหาในเรื่องอุปทานนี้ได้ โดยมีข้อเสนอในการแก้ปัญหาในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว ในระยะสั้นก็คือ การปรับอุปทานเข้าหาอุปสงค์ ส่วนในระยะปานกลางอาจจะคงมีการแก้ไขโครงสร้างระบบสูงใจด้วย ซึ่งทั้งสองวิธีนี้ก็มิใช่แก้ปัญหาการว่างงานของทั้งระบบ ถ้าหากแก้ไขได้สำเร็จ เพราะเพียงแต่แก้ปัญหาการลดการว่างงานในระดับอุดมศึกษาแต่ไปเพิ่มการว่างงานในระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า ทางแก้ในระยะยาวก็คือ การพัฒนาชนบทให้ชนบทพึ่งตัวเองได้ เป็นที่นำอยู่ของคนเป็นจำนวนมาก และบัณฑิตที่ผลิตได้ก็ควรจะเป็นบัณฑิตของ "ชนบท" มากกว่าบัณฑิตของ "เมือง" สถาบันการศึกษาเปิดถ้าหากเป็นไปได้ไม่ควรที่จะมีการประสานปริญญาและมุ่งในการให้ความรู้ทางด้านการพัฒนาชนบทให้ชนบทพึ่งตัวเองได้อย่างแท้จริง

ถ้าหากแก้ไขในสิ่งเหล่านี้ไม่ไ้ประเทศไทยคงจะต้องเดินตามรอยของไต้หวัน เกาหลี และญี่ปุ่น ไปในที่สุดคือสูญเสียสภาพชนบทไปโดยไม่มีทางจะเรียกกลับคืนมาได้ แต่ขณะเดียวกัน ปัญหา ก็คงจะมีมากกว่าประเทศเหล่านั้น เริ่มจากความค้อยกว่าทางวิชาการ และปัญหาการว่างงานที่กำลังคืบคลานเข้ามา ตลอดจนปัญหาหนี้สินระหว่างประเทศซึ่งจะทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกที ถึงแม้จะพิจารณารูปแบบดังกล่าวก็มีความไม่เหมาะสมเป็นอันมากในทางเศรษฐกิจ ในทางคุณค่าของชีวิต ยิ่งไม่เหมาะสมกับคุณค่าชีวิตแบบของไทย

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาชนบทแบบพึ่งพาตัวเองนั้นจึงเป็นทางที่เป็นไปค่อนข้างมาก และมีผลในการแก้ไขปัญหในระยะยาว หากแต่ในขณะนี้จะต้องอาศัยความเชื่อในทางการเมือง เข้ามาประกอบควยวาพร้อมจะเลือกทางนี้ หรือไม่ในระยะยาว

ตารางที่ 1 จำนวนนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
(คน)

	2518	2519	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526
จุฬาลงกรณ์	13,161	12,441	12,564	12,796	12,945	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
เกษตรศาสตร์	5,473	5,958	6,189	6,834	7,461	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
ขอนแก่น	2,301	2,623	2,965	3,327	3,595	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
เชียงใหม่	7,149	7,303	7,738	8,216	8,444	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
ธรรมศาสตร์	8,960	8,030	8,800	9,056	9,472	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
มหิดล	4,073	4,062	4,040	4,158	4,419	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
ศิลปากร	2,871	2,669	1,824	1,933	2,153	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
ศรีนครินทรวิโรฒ	21,091	20,364	21,014	21,935	23,207	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
สงขลานครินทร์	1,937	2,103	3,219	3,468	3,583	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
เทคโนโลยีพระจอมเกล้า	3,724	4,276	4,070	4,596	5,682	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
วิทยาลัยเกษตร แม่โจ้	90	184	191	257	349	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
วิทยาลัยเทคนิค	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
ฝึกหัดครู	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
รวมค่าแห่ง	52,736	83,287	117,415	186,978	319,650	381,830	n.a.	n.a.	n.a.
สุโขทัยธรรมมาธิราช	-	-	-	-	-	n.a.	n.a.	69,561	122,675

ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรมอาชีวศึกษา, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ตารางที่ 2 ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526
จุฬาลงกรณ์	2,640	2,674	n.a.	2,665	n.a.	n.a.	n.a.
เกษตร	1,211	1,317	n.a.	1,543	n.a.	n.a.	n.a.
ขอนแก่น	588	562	n.a.	753	n.a.	n.a.	n.a.
เชียงใหม่	1,715	1,735	n.a.	2,069	n.a.	n.a.	n.a.
ธรรมศาสตร์	1,515	1,488	n.a.	2,069	n.a.	n.a.	n.a.
มหิดล	685	630	n.a.	2,049	n.a.	n.a.	n.a.
ศิลปากร	326	351	n.a.	445	n.a.	n.a.	n.a.
ศรีนครินทรวิโรฒ	6,101	6,682	n.a.	7,673	n.a.	n.a.	n.a.
เทคโนโลยีพระจอมเกล้า	653	699	n.a.	864	n.a.	n.a.	n.a.
วิทยาลัยเกษตร แม่โจ้	95	86	n.a.	161	n.a.	n.a.	n.a.
วิทยาลัยเทคนิค	2,189	3,919	4,179	6,717	8,726	n.a.	n.a.
ฝึกหัดครู	n.a.	n.a.	n.a.	37,955	35,515	48,384	n.a.
รวมค่าแห่ง	4,597	8,762	n.a.	10,881	n.a.	n.a.	n.a.
สูญหาย	-	-	-	-	-	-	-

ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรมอาชีวศึกษา

ตารางที่ 3 จำนวนผู้ทำงานจำแนกตามสถานศึกษาของรัฐ

(คน)

	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526
จุฬาลงกรณ์	621	548	n.a.	703	n.a.	n.a.	n.a.
เกษตรศาสตร์	285	376	n.a.	398	n.a.	n.a.	n.a.
ขอนแก่น	137	101	n.a.	144	n.a.	n.a.	n.a.
เชียงใหม่	377	350	n.a.	414	n.a.	n.a.	n.a.
ธรรมศาสตร์	333	311	n.a.	475	n.a.	n.a.	n.a.
มหิดล	52	35	n.a.	79	n.a.	n.a.	n.a.
ศิลปากร	113	77	n.a.	121	n.a.	n.a.	n.a.
ศรีนครินทรวิโรฒ	700	370	n.a.	658	n.a.	n.a.	n.a.
สงขลานครินทร์	58	86	n.a.	173	n.a.	n.a.	n.a.
เทคโนโลยีพระจอมเกล้า	105	38	n.a.	62	n.a.	n.a.	n.a.
วิทยาลัยเกษตรแม่โจ้	5	3	n.a.	11	n.a.	n.a.	n.a.
วิทยาลัยเทคนิค	246	377	651	1,067	1,220	n.a.	n.a.
ฝึกหัดครู	n.a.	n.a.	n.a.	22,985	22,819	40,654	n.a.
รวมค่าแห่ง	2,001	3,183	n.a.	5,578	n.a.	n.a.	n.a.
สุโขทัยธรรมมาชิราช	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	(11.9 %)	(11.9 %)

ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรมอาชีวศึกษา และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช